

ASUKKAIDEN KOKEMUKSIA JA KEHITTÄMISEHDOTUKSIA MIESTEN
ASUNTOLAEELÄMÄSTÄ

Kaisa Laine
Opinnäytetyö, kevät 2010
Diakonia-ammattikorkeakoulu,
Diak Etelä, Helsinki
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Kaisa Laine. Aukkaiden kokemuksiä ja kehittämisehdotuksia miesten asuntoelämästä. Helsinki, Kevät 2010, 63 s., 2 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak etelä, Helsinki. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa asuntolassa asuvan asunnottoman elämää selvittämällä mitä hänen päiväohjelmaansa kuuluu, mitä ajatuksia hänellä on arjestaan ja minkälaisia kehittämisehdotuksia hänellä on itseään koskevista palveluista. Tutkimuksen tavoitteena oli tukea Pelastusarmeijan Alppikadun asuntolan toiminnan kehittämistä ja selvittää asuntolassa asuvien pitkäaikaisasunnottomien miesten kokemuksiä asunnottomuudesta sekä näkemyksiä palvelutarpeista.

Tutkimusmenetelmä on kvalitatiivinen. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Työhön on haastateltu kymmentä Pelastusarmeijan Alppikadun asuntolan asukasta. Haastattelut litteroitiin ja aineisto analysoitiin teemoittamalla vastaukset. Teemoittelun jälkeen aineistoa tulkittiin ja tulokset raportoitiin.

Päivän kulkua asuntolassa ohjailevat pitkälti pakolliset virastokäynnit ja asioiden hoito. Arki rakentuu niiden ja perustarpeiden tyydyttämisen ympärille. Haasteita asuntola-asukkaan elämään tuovat kuitenkin menneisyydestä seuraavat ongelmat, yhteisasumisesta aiheutuvat ongelmat sekä aukot asunnottomien palvelujärjestelmässä. Ne aiheuttavat asukkaalle suuren henkisen taakan joka vaikuttaa myös toimintakykyyn. Haastateltavat löysivät kuitenkin vastaukseksi näihin ongelmiin runsaasti kehittämisehdotuksia, joilla voidaan tukea arjessa jakamista ja asioiden hoitamista

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että asunnottomien palvelujärjestelmä ei vastaa näiden ihmisten tarpeisiin kokonaisvaltaisesti. Liian paljon on asunnottoman oma-aloitteisuuden ja perehtyneisyyden varassa. Monet suuret haasteet asukkaiden elämässä voivat pitkittää asunnottomuutta ja asuntola-asumista. Tarvitaisiin paremmin kohdennettuja palveluja, jotka tukisivat pysyvämpiin asumisratkaisuihin ja vähentäisivät pitkäaikaisasunnottomuutta.

Asiasanat: asunnottomuus, kodittomuus, syrjäytyminen, huono-osaisuus, laadullinen tutkimus

ABSTRACT

Kaisa Laine. Experiences of the homeless shelter life from the point of view of male residents and their development proposals. 63 p., 2 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Spring 2010.

Diaconia University of Applied Sciences, Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services.

The main purpose of this study was to examine the daily routine of homeless males and the phenomena related to the long-term homelessness. In addition, development proposals for social services from the point of view of the homeless themselves were a topic of interest, as well as improvement suggestions for future renovation of the shelter. The aim was to help develop the procedure of the male homeless shelter of the Salvation Army.

Ten interviews were conducted with homeless males living in a dormitory of the Salvation Army. The data collection method was a half-structured thematic interview. The three core themes of the interview were the daily program, thoughts from the everyday life and the development proposals. The interviews were transcribed and analyzed by thematic analysis. After the analysis, the data were interpreted and reported.

The results demonstrated that their everyday life was based on satisfying the basic needs and running the errands. However, there were several challenges that caused difficulties in life, such as the problems due to the background and past events in life, the problems that were caused by the communal living and the weaknesses in the social services for the target group. These problems caused a great emotional strain that can affect one's capacity in life. As a solution to this, the interviewees came up with several ideas of how to support the survival in the daily life.

Based on the results it seems that the social services do not correspond thoroughly to the challenges that the homeless are struggling with. The current social service system requires too much effort from the individuals themselves. The challenges in their lives can lengthen the period of homelessness and their stay in the shelter. There is a need for better allocated services that could support independent living and cut down on long-term homelessness.

Keywords: homelessness, exclusion, homeless shelter

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 KESKEISET KÄSITTEET	8
2.1 Asunnottomuus	8
2.1.1 Asunnoton vai koditon.....	10
2.1.2 Asunnottomien asumispalvelut	10
2.2 Syrjäytyminen ja huono-osaisuus	11
3 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET ASUNNOTTOMUUDESTA.....	13
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	16
4.1 Opinnäytetyöprosessin käynnistyminen ja opinnäyteysteistyö	16
4.2 Tutkittava ilmiö, tutkimusongelmat ja tavoitteet	16
4.3 Toimintaympäristön kuvaus.....	18
4.4 Kvalitatiivinen tutkimus	20
4.5 Teemahaastattelu.....	21
4.6 Tutkimusjoukko ja haastattelut	21
4.7 Aineiston analyysi.....	23
5 TUTKIMUSTULOKSET	25
5.1 Päivän kulku	25
5.2 Ajatukset arjesta	28
5.2.1 Päihteet.....	28
5.2.2 Ryhmäytyminen	31
5.2.3 Syrjäytyminen ja pahoinvointi	34
5.2.4 Virastojen viidakossa	38
5.2.5 Nöyryys ja kiitollisuus.....	43
5.3 Kehittämissuhteet	44
5.3.1 Asuntolan fyysisen ympäristön kehittäminen	45
5.3.2 Asuntolan palvelut ja toiminta	47
5.3.3 Asunnottomien palvelut yleisellä tasolla.....	50
6 YHTEENVETO.....	52

7 POHDINTA	55
7.1 Tulosten pohdinta	55
7.2 Tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden tarkastelu	56
7.3 Oman toiminnan ja tutkimuksen laadun arviointi	58
LÄHTEET	61

LIITE 1: Teemahaastattelurunko

LIITE 2: Haastattelulupa

1 JOHDANTO

Asunnottomuus on ollut 2000-luvulla runsaasti esillä niin mediassa kuin tutkimuksissakin, kun asuttamisongelmaan on haettu vastauksia. Viime vuosina asunnottomille järjestetyt yömajoitukset ovat olleet muutoksien keskellä pääkaupunkiseudulla. Uusia ja uudenlaisia yösijoja on järjestetty, kun taas vanhoja ja vanhanaikaisia paikkoja on lakkautettu. Helsingissä on muun muassa vuonna 2009 avattu uusi palvelukeskus asunnottomille. Asunnottomuus on siis aiheena paitsi ajankohtainen niin myös paikallisesti kiinnostava. Asunnottomuus onkin etupäässä pääkaupunkiseudun ongelma ja haaste kaupunkisosaaliteyden osalta.

Aikuistyön haasteet ja problematiikka sekä kaikkein vaikeimmassa asemassa olevien ihmisten auttaminen on minua motivoiva työalue. Myös aiemmissa opinnoissani olen keskittynyt näihin kysymyksiin valitessani Osallisuus ja sosiaalinen tuki sekä Mielenterveys ja päihteet –opintokokonaisuudet osaksi sosiologiopintojani. Koen läheiseksi ja tärkeäksi niin sanotussa toivottomassa asemassa olevien auttamisen. Näen että myös aikuiset tarvitsevat turvallista aikuista tuekseen monissa elämän haasteissa. Täysi-ikäisiin kohdistuvat vaatimukset ovat nykymaailmassa kovat.

Päihdetyö ja riippuvaisuus ilmiönä alkoivat kiinnostaa harjoittelun ja työelämäntutustumisen kautta. Näistä lähtökohdista aloin hakea myös opinnäytetyöni aiheita. Pitkällisten vaiheiden kautta opinnäytetyöni aiheeksi muodostui asunnottomuus, jossa yhdistyy monet sosiaaliset ja yhteiskunnalliset ilmiöt sekä ongelmat.

Kadulla juopottelevat ihmiset, urbaani yksinäisyys, mielenterveysongelmien kasvu ja lisääntyneet alkoholikuolemat ovat sosiaaliteyden sivuavia ajankohtaisia puheenaiheita. Nämä aiheet koskettavat myös tutkimukseni aiheita. Opinnäytetyöni teema-alue on aikuissosiaaliteyden keskiössä.

Siinä yhdistyvät julkinen ja yksityinen sektori palvelujen tarjoajana sekä näiden eri tahojen yhteistyö. Tutkimusjoukko edustaa väestönosaa joka on suuri sosiaalipalvelujen käyttäjä ja siten myös sosionomin työssä merkittävä asiakasryhmä.

Asunnottomat, jotka elävät porttikäytävissä, roskiksissa, omatekoisissa majoissa tai ulkona vain taivas kattonaan, saavat mediassa eniten huomiota. Joissain yhteyksissä käsitteellä asunnoton tarkoitetaan vain näitä metsien miehiä, jotka elelevät ulkosalla. Arviot tämän ihmisjoukon määrästä vaihtelevat runsaasti. Lukuja on vaikea saada siksikin, että useimmiten heidän tapauksessaan osa vuodesta eletään jossakin sisätiloissa. Joka tapauksessa suurempi joukko helsinkiläisistä asunnottomista elää erilaisissa väliaikaisissa asumispaikoissa, ensisuojoissa ja asuntoloissa. Tämä ihmisryhmä tahtoo jäädä asunnottomuuskeskusteluissa herkästi ”metsien miesten” jalkoihin.

En puutu tässä opinnäytetyössä asuttamiskysymykseen sinänsä. Olen sen sijaan tutustunut Pelastusarmeijan Alppikadun asuntolan elämään. Minua kiinnostaa miten asuntolassa asuva asunnoton viettää päivänsä ja mitä ajatuksia se herättää. Mitkä ovat arjen rutiinit, haasteet ja ongelmat? Mitä toiveita elämään, palveluihin ja asuntola-asumiseen liittyy? Toivon, että työ voisi kertoa hiukan mikä on näiden kirjavien palveluiden merkitys asiakkaalle. Lisäksi haluaisin tutkimuksen antavan viitteitä siitä, minkä tyyppisiä tukitoimia asunnoton kaipaa kyetäkseen asumaan itsenäisesti ja säilyttämään asuntonsa tai minkä tyyppisille tukiasunnoille olisi tarvetta tällä hetkellä. Vastaukset näihin kysymyksiin voisivat tukea asunnottomille tarjottavien palvelujen kehittämistä.

Tästä tutkimuksesta toivon olevan hyötyä Pelastusarmeijan Alppikadun asuntolan kehitystyölle. Tutkimus antaa pohdittavaa niin sosiaalialan opiskelijoille kuin ammattilaisillekin. Työ tarjoaa asiakkaan näkökulman vaikeaan pitkäaikaisasunnottomuuteen. Jokaisen sosionomin tulisi mielestäni perehtyä tähän suureen yhteiskunnalliseen haasteeseen jonka kanssa sosiaalityö kamppailee.

2 KESKEISET KÄSITTEET

2.1 Asunnottomuus

Valtion asuntorahaston asuntomarkkinaselvityksen mukaan asunnottomia ovat ulkona, ulkorakennuksissa, porrashuoneissa, asuntoloissa ja muissa huoltokotityyppisissä asumispalveluyksiköissä tai kuntouttavissa yksiköissä, sairaalassa yms. asunnon puutteen vuoksi majoilevat. Asunnottomiksi lasketaan niin ikään vangit, joilla ei vapautuessaan ole tiedossa asuntoa, sekä tilapäisesti sukulaisten ja tuttavien luona asuvat henkilöt. (Hirvilammi & Laatu 2008, 145.) Asunnottomien joukko on kirjava. Mukaan mahtuu niin väliaikaisesta asunnottomuudesta kärsiviä kuin moniongelmaisia pitkäaikaisasunnottomiakin (Hintikka-Varis 2007, 134).

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARAn määritelmän mukaan henkilön asunnottomuus voidaan katsoa pitkäaikaiseksi, kun se on kestänyt vähintään vuoden tai henkilö on ollut toistuvasti asunnottomana viimeisen kolmen vuoden aikana. ARAn mukaan pitkäaikaisasunnottomalla tarkoitetaan henkilöä, jonka asunnottomuus on pitkittynyt tai uhkaa pitkittyä terveydellisten tai sosiaalisten syiden vuoksi. (Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus i.a.)

ARA selvittää vuosittain eri väestöryhmien tilannetta kuntien asuntomarkkinaselvityksen avulla (Korhonen 2002, 24). Tilastointi tapahtuu kerran vuodessa kerättävillä kuntalomakkeilla joissa kartoitetaan marraskuun puolivälin tilannetta (Lehtonen & Salonen, 2008, 23). ARAn tutkimusten mukaan Suomessa oli vuonna 2008 (marraskuussa) asunnottomana noin 8000 yhdenhengen taloutta ja noin 300 perhettä. Vuodesta 2006 määrä on ollut hienoisessa nousussa. Tutkimusten valossa asunnottomuus on kuitenkin vähentynyt 80-luvun puolivälistä vuoteen 2008 noin 10000:lla henkilöllä Suomessa. (Aran selvitys 3/2009.)

On kuitenkin mahdotonta saada täysin tarkkaa määrää asunnottomista. Tilastoinnin ulkopuolelle jäävät herkästi ne jotka asuvat tuttavien tai sukulaisten luona sekä henkilöt jotka eivät käytä mitään julkisia tai järjestöjen tuottamia palve-

luja. Tällaisista asuntomarkkinaselvityksistä ei myöskään selviä kuinka moni on ollut asunnottomana vaikkapa kyseisen vuoden aikana. Tutkimus antaa tietoa vain juuri sen hetkisestä tilanteesta. Asunnottomat ovat muutenkin haastava ryhmä tutkittavana. Kyselylomaketutkimukset eivät useinkaan tule kyseeseen ja asunnottomien haastateltavien haalimisessa validius kärsii herkästi. (Lehtonen & Salonen 2008, 18.) Asunnottomien määrän kehityksestä on hyvin vaikea saada ajallisesti vertailukelpoista tietoa. Aiemmin lainsäädännöllisistä ja rekisterin pitoon liittyvistä syistä asunnottomuuden tilastointi oli helpompaa. Myös asunnottomuuden määritelmät ovat muuttuneet. Sukulaisten ja tuttavien luona asuvia tai vankilasta vapautuvia asunnottomia ei aikaisempina vuosikymmeninä laskettu lainkaan asunnottomiin. (Helsingin kaupungin tietokeskus 2006, 23.)

Asunnottomuus oli sodan jälkeen Suomen kaupungeissa laaja ongelma maaseudulta kaupunkeihin suuntautuneen kiivaan muuttoliikkeen vuoksi. Suuri joukko ihmisiä asui siirtotyömaiden parakeissa ja uskonnollisten yhteisöjen ja vapaaehtoisorganisaatioiden ylläpitämässä yömajoissa. 1950-luvulla asunnottomien määrä nousi jopa 100 000:een. Myöhemmin 1960-luvulla suurin osa yömajojen, katujen ja roskalaatikoiden asukkaista oli syrjäytyneitä ja useat heistä olivat alkoholisoituneet. Asunnottomuus oli samanaikaisesti erittäin näkyvää ja toisaalta piilossa. Asunnottomat värivät katukuvaa, mutta eivät olleet julkisen sosiaalityön toimenpiteiden piirissä. (Kärkkäinen 1998, 17.)

Asunnottomuus on Suomessa ennen muuta urbaani ilmiö. Asunnottomia elää eniten pääkaupunkiseudulla. Erityisesti pitkäaikaisasunnottomat elävät pääkaupunkiseudulla. Viime vuosina pääkaupunkiseudulla on koetettu puuttua asunnottomuuteen monin eri keinoin, niin kaupunkien yhteistyössä kuin valtion taholta. Vuosiksi 2002–2005 laadittiin pääkaupunkiseudun yhteinen asunnottomuuden vähentämishjelma. Sen tavoitteena oli järjestää 4000 uutta asuntoa asunnottomille, silmällä pitäen myös mahdolliset tarvittavat tukipalvelut. Helsingin osuus tavoitteesta oli 2000 asuntoa. (Ryöti 2005, 7) Helsingin osalta tavoitteita ei kuitenkaan saavutettu. Paraikaa on meneillään pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma 2008–2011, sen tavoitteena on, että pitkäaikaisasunnottomuus puolittuu vuoteen 2011 mennessä. Pidemmän tähtäimen tavoitteena on järjestää noin 2000 tuki- ja palveluasuntoa pitkäaikaisasunnottomil-

le Helsingissä. Tavoitteeseen pääseminen vaatisi kuitenkin valtavia ponnisteluja. (Tainio 2009, 13.)

2.1.1 Asunnoton vai koditon

Sana asunnoton on vakiintunut hallinnolliseen kielenkäyttöön, mutta sitä kritisoidaan siitä, että se kiinnittää liiaksi huomiota asumisen fyysisiin puitteisiin. Käsite asunnoton pitää sisällään ajatuksen, että ongelma korjaantuu kun asunnottomalle annetaan seinät ja katto pään päälle. Tämä taas on linjassa sellaisen asunnottomuuspolitiikan teossa, jossa ainoa päämäärä on löytää asunto asunnottomille. Kuitenkaan pelkkä asuntojen tuotanto ja asuntojen jakaminen asunnottomille ei poista asunnottomuusongelmaa. Eräät tutkijat, esimerkiksi Riitta Granfelt (1998), käyttävät termiä koditon. Se on käsitteenä kovin subjektiivinen ja eksistentiaalinen. Pitäisikö yhteiskunnan ottaa huolehtiakseen myös kansalaisten eksistentiaalisista tarpeista? Voiko hyvinvointivaltio ylipäätään vaikuttaa siihen tunteeko ihminen olevansa kotonaan asunnossaan? (Lehtonen & Salonen 2008, 20; Kärkkäinen 1998, 6.) Koti on eletty ja koettu tila. Asunnottomaksi luokiteltu ihminen ei itsestään selvästi ole koditon, koska koti voi olla esimerkiksi yömajan sänky, metsään rakennettu maja tai asuntolan huone. (Kopomaa 2003, 158.)

2.1.2 Asunnottomien asumispalvelut

Kunnilla on käytössään erilaisia asunnottomien asumispalveluita, joita säätelevät eri lait. Asuntolatoiminta luetaan yritystoiminnaksi ja sitä säätelee laki majoitus- ja ravitsemusliikkeistä. Asuntolat ovat majoitusliikkeitä, joiden tarkoituksena on tarjota yösjä etupäässä joukkomajoituksen muodossa. Asuminen asuntoiloissa on tarkoitettu tilapäiseksi. Sosiaalihuoltolain mukaisia asumispalveluita ovat puolestaan monet palvelu- ja tukiasumisen muodot kuten esimerkiksi tukiasunnot. Sosiaalihuoltolain mukaisia asumispalveluita järjestetään silloin, kun asumiseen liittyy sosiaalihuollollisen tuen ja hoidon tarve. Palvelut on tarkoitettu siis tarkoitettu henkilöille joilla on vaikeuksia saada ja säilyttää asunto. Helsingin

sosiaalivirastossa on määritelty kriteerit asuttamiselle, jotka ohjaavat sosiaalityöntekijöiden asuttamistyötä. Näitä kriteereitä asunnottomuuden ohella ovat muun muassa asutettavan fyysinen ja psyykkinen selviytyminen, pyrkimys päihdeongelman hallintaan sekä muuhun positiiviseen muutokseen ja riittävät taidot yhteisölliseen arkielämään. On kuitenkin syytä muistaa, että sosiaalihuoltolaki lähtee asumispalveluiden toissijaisuudesta asuntopoliittisiin toimiin nähdessä. (Helsingin sosiaalivirasto 2010; Tainio 2009, 22–26.)

2.2 Syrjäytyminen ja huono-osaisuus

Asunnottomilla on erityispiirteitä ja ominaisuuksia, joiden kautta heidät voi tunnistaa ja kohdata. Näitä erityispiirteitä, joiden mukaan nämä ihmisryhmät useimmiten ainakin viranomaistulkinnossa luokitellaan, ovat juoppoja, mieleltään järkkyneitä, lakia rikkovia ja niin edelleen. Näitä ongelmia kohtaa tietysti myös asunnon haltijat, mutta näiden käyttäytymiserojen kautta piirtyy kuitenkin esiin se ongelmakenttä, jolla asumispalvelut ja niiden sosiaalityöntekijät toimivat. Sosiaaliset ongelmat onkin yksi tapa kohdata ja kuvata asunnottomuutta. (Heikkilä & Karjalainen 2000, 156,158.)

1980-luvulla niin hyvinvointivaltiopolitiikassa kuin sosiaalityössä alettiin suosia universalismin periaatetta. Tämä tarkoittaa, että palveluiden tulee olla kaikille yleiset ja yhtäläiset leimaamatta mitään erityisryhmää. Kuitenkin ihmisten tarpeet eroavat toisistaan ja tästä samanlaisuudesta poikkeavat ihmiset ajautuvat helposti marginaaliin. (Forsberg, Juhila & Roivainen 2002, 11.)

Sosiaalityössä kuitenkin halutaan palauttaa syrjäytyneet marginaalista yhteisyytemme piiriin. Käyttäessämme syrjäytymisen ilmausta, tulemme kuitenkin samalla luoneeksi ”inklusion piirin” jonka toiselle puolelle syrjäytyneet jäävät. Onkin hyvä muistaa, ettei syrjäytymisessä ole kyse vain sosiaalisesta huono-osaisuudesta vaan hyvin pitkälti normaalin rajoista ja tiloista, siitä miten olemme ne määritelleet. (Forsberg, Juhila & Roivainen 2002, 20, 22.)

Syrjäytymisen käsitettä käytetään yleisesti, mutta se on silti kiistanalainen ja on hyvä pysähtyä miettimään mitä syrjäytymispuheen yleisyys kertoo sitä käyttävästä yhteiskunnasta, enemmän kuin mitä syrjäytyminen on. Siitä tutkijat ovat suhteellisen yksimielisiä, että syrjäytyminen on prosessi ja siinä prosessissa ajaututaan yhteiskunnassa normaaleina ja tavoiteltavina pidetyistä asioista ulkopuolelle. Tällaisia asioita ovat palkkatyö, perhe muut sosiaaliset verkostot ja jopa yhteiskunnalliset auttamisjärjestelmät. Syrjäytyminen määritellään yleisesti myös kasautuneeksi huono-osaisuudeksi, jolloin ihmiseltä puuttuu monenlaisia täysipainoisen elämän kannalta merkittäviä resursseja. Taloudellinen ja materiaallinen köyhyys katsotaan olevan kasautuvan huono-osaisuuden lähtökohta. (Juhila 2006, 53–54.)

3 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET ASUNNOTTOMUUDESTA

Eräs kaikkien aikojen kuuluisimpia asunnottomuustutkimuksia Suomesta on Lasse Murron väitöskirja *Asunnottomien alkoholistien elinolosuhteet ja elämäntapa sekä yhteiskunnan toimenpiteet* (1978). Siinä hän tarkasteli yhteiskunnan ja sosiaalisen tekijöiden yhteyttä asunnottomien alkoholistien elämään. Tutkimus on tehty yli kolme vuosikymmentä sitten, mutta se ei ole menettänyt merkitystään, sillä tutkimukseen viitataan edelleen asunnottomuustutkimuksissa. Vaikka sosiaalityön tutkimukset tyypillisesti kestävät huonosti aikaa ympäröivää yhteiskuntaa selittävinä niin asunnottomuuden osalta tietyt ilmiöt ja ongelmat ovat kuitenkin olleet lähes pysyviä Suomessa. Esimerkiksi pitkäaikaisasunnottomat ovat edelleen pääosin yksinäisiä työttömiä miehiä kuten Murron tutkimuksen aikanakin. (Tainio 2009, 11, 85, 92.) Jo tuolloin Murto tuli tutkimuksessaan siihen tulokseen, että asunnottomien alkoholistien elämäntapa on pysyvä. (Murto 1978.)

Riitta Granfelt on tunnetuimpia vuosituhannen vaihteen asunnottomuuden tutkijoita. Hän on tutkinut etupäässä naisten (1992 ja 1998) ja vapautuvien vankien (2003 ja 2007) asunnottomuutta ja niihin liittyviä ilmiöitä. Granfeltin viimeinen asunnottomuustutkimus (2007) on nimeltään *Tuettua polkua vapauteen: Selvitys Kriminaalihuollon tukisäätiön asumispalveluista ammatillisen tuen näkökulmasta*. Raportissa tarkastellaan Kriminaalihuollon tukisäätiön asumispalveluita ja niiden merkityksiä asumisohjaajien, asiakkaiden ja vankiloiden näkökulmasta. Asumispalvelut on suunniteltu puuttumaan vapautuvien vankien asunnottomuuteen ja siihen liittyviin lieveilmiöihin. Tutkimus osoitti, että asumispalveluita käyttävät asiakkaat ovat vaikeasti asutettava ryhmä jolla on haasteellisia päihde- ja mielenterveysongelmia. Tämä ryhmä tarvitsee hyvin tuettua asumista. (Granfelt 2007.)

2000-luvulla opinnäytetyöni aihepiiriä sivuavia tutkimuksia on ilmestynyt jonkun verran. Esittelen tässä tarkemmin niistä keskeisimmät, joiden tulokset ovat merkittäviä oman opinnäytetyöni kannalta.

Hannele Tainio toimi Asunnottomien palvelujen kehittämissyksikkö –hankkeessa tutkijasosiaalityöntekijänä (2006-2007). Sen pohjalta hän laati selvityksen pääkaupunkiseudun yksityisten sosiaalipalvelun tuottajien tarjoamista asumispalveluista ja asunnottomien muuttuvista palvelutarpeista (2007). Tutkimus on nimeltään Päivästä päivään elämistä, Selvitys pääkaupunkiseudun asunnottomien asumispalvelutarpeista ja muuttuvista asumistarpeista. Selvitystä varten on kerätty tietoa niin palvelun tarjoajilta kuin käyttäjiltä. Kohderyhmänä on pitkäaikaisasunnottomat. Tutkimuksen tuloksena Tainio on määritellyt kenelle mikäkin asumispalvelumuoto soveltuu. Haasteena Tainio mainitsee vaikeasti asutettavien moniongelmaisten asuttamistyön. (Tainio 2007.)

Selvityksen perusteella Tainiota alkoi kiinnostaa yleisemmällä tasolla miksi asunnottomuus joidenkin henkilöiden kohdalla jatkuu vuodesta toiseen, vaikka he ovat sosiaalityön asiakkaina ja asumispalvelujärjestelmän piirissä. Tämän kiinnostuksen ja Asunnottomien palvelujen kehittämissyksikkö -hankkeen pohjalta syntyikin Tainion lisensiaattityötutkimus(2008) Helsingin yliopistolle. Lisensiaattityötutkimuksesta on tehty lyhennetty Diakonia–ammattikorkeakoulun julkaisu, joka on nimeltään Kaupunkiköyhälistö asunnottomuuskierteessä – näkökulmia pääkaupunkiseudun pitkäaikaisasunnottomuuteen (Tainio 2009).

Tutkimuskohteena ovat vaikeasti asutettaviksi määritellyt asunnottomuusryhmät. Tutkimuskysymyksiä on tarkasteltu kolmelta suunnalta, asunnottomien, työntekijöiden ja asumispalvelujärjestelmän näkökulmasta. Asunnottomilta ja työntekijöiltä on haastatteluin kerätty näkemyksiä pitkäaikaisasunnottomuutta ylläpitävistä tekijöistä ja toisaalta arvioitu pääkaupunkiseudun asunnottomien asumisjärjestelmää sekä niitä tekijöitä, jotka vaikeuttavat asuttamistyötä ja asunnottomien siirtymistä itsenäiseen asumiseen. Tutkimuksen päätulos on se, että pitkäaikaisasunnottomuutta ylläpitävät sekä yksilökohtaiset että rakenteelliset tekijät. Näitä ovat köyhyydestä johtuva alhainen elintaso, psykososiaaliset ongelmat, erityisesti hallitsematon päihteiden käyttö seurauksineen sekä nykyisen asumisjärjestelmän puutteet. (Tainio 2009.)

Sosiaalikehitys Oy:n vastaava tutkija Sinikka Törmä ja Helsingin yliopiston Yhteiskuntapolitiikan laitoksen sosiaalityön (ma) professori Kari Huotari ovat teh-

neet tutkimuksen, Sateisten teiden kulkijoita (2005). Siinä he ovat ensin kartoittaneet Kulttuuriyksikkö Stoorin asiakaskuntaa ja sen jälkeen tarkastelleet erityisesti Diakonissalaitoksen Matalan kynnyksen palvelujen kehittämissuunnitelman tavoittamia huumeiden käyttäjiä. Tutkimuksen kohderyhmänä olivat hyvin huono-osaiset ja moniongelmaiset, suurimmaksi osaksi asunnottomat, päihteiden käyttäjät. (Huotari & Törmä 2005.)

Stooriin sijoittuvan osan keskeisiä tutkimuskysymyksiä olivat: Minkälaisia asiakkaita tavoitetaan? Millainen elämäntilanne ja sosiaalinen tilanne asiakaskunnalla on? Mitä palveluja asiakkaat saavat ja minkälaisia palveluja he tarvitsisivat? Miten erilaiset asiakasryhmät sopivat samaan matalan kynnyksen yksikköön? Miten huumeiden käyttö ilmenee ”perusjuoppojen” päiväkeskuksessa? Matalan kynnyksen palvelujen kehittämissuunnitelman tavoitteena on kehittää palvelumalli, joka tukee kaikkein huono-osaisimpien huumeiden käyttäjien kiinnittymistä riittävän hoidon piiriin. Raportti perustuu aineistollisesti kahteen eri kokonaisuuteen, Stoorin asiakkaiden haastatteluaineistoon ja Kurvin huumeepoliklinikan asiakastietoihin. Tutkimuksesta nousi esiin, että asiakaskunnassa päihteiden sekakäyttäjät olivat kaikkein moniongelmaisimpia ja psyykinen sairastavuus toi haasteita niin asunnon hankinnassa kuin päihdehoitopaikan saamisessa ja siihen kiinnittymisessä. Tutkimuksen valossa hoitoyksiköiden tiukka erikoistuminen psyykkisen sairauden tai tietyn päihteen mukaan on syrjäytyneimpien monipäihdekäyttäjien kannalta hankala ja hyvin ”korkeakynnyksinen”. Tutkimuksessa kävi myös ilmi, että tämä ”moniongelmaisin joukko” on muita asiakkaita nuorempi ja useimmin myös asunnoton. Asunnottomuus onkin selvästi keskeinen elämää hajottava, päihteiden käyttöä tukeva ja hoitokontakteja haittaava tekijä. (Huotari & Törmä 2005.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Opinnäytetyöprosessin käynnistyminen ja opinnäyteyhteistyö

Jo ennen kuin olin tarkemmin päättänyt opinnäytetyöni kohderyhmää, minulle oli selvää, että haluaisin saada työssäni kuuluviin asiakkaan äänen. Päädyttyäni opinnäytetyössäni asunnottomuusaihepiiriin aloin kartoittaa paikkoja joissa kohdata asunnottomia ja joista löytää tutkimusjoukkoni. Tutustuin siis opinnäyteyhteistyömahdollisuuksiin ja tutkimuslupa-asioihin ja otin yhteyttä paikkoihin, joista tavoittaa asunnottomia. Kriteerinä oli, että haastattelut pystyisi suorittamaan mahdollisimman vaivattomasti paikan päällä. Pelastusarmeijan Alppikadun asuntola halusi ryhtyä opinnäyteyhteistyöhön. Heidän mukaansa aihe oli ajankohtainen ja hahmottelemani tutkimusongelmat relevantteja. Sain kuulla, että asuntolaan oli tulossa suuri peruskorjaus, jonka yhteydessä oli tarkoitus parantaa asumisolaja nykyajan vaatimusten mukaisesti. Suunnitelmissa oli päivittää myös toimintaa asuntolassa. Asuntolan johtajan ehdotuksesta otinkin tutkimukseeni käsittelyyn asukkaiden ajatukset tulevasta remontista.

4.2 Tutkittava ilmiö, tutkimusongelmat ja tavoitteet

Opinnäytetyön tavoitteena on kehittää Pelastusarmeijan Alppikadun asuntolan toimintaa ja selvittää asuntolassa asuvien pitkäaikaisasunnottomien miesten kokemuksia asunnottomuudesta sekä näkemyksiä palvelutarpeista.

Haluan selvittää mikä on asunnottomuuden ja asuntola-asumisen subjektiivinen merkitys asunnottomalle itselleen. Mitä mieltä asiantuntijat, eli asunnottomat, ovat tarjolla olevasta avusta, palveluista ja toiminnasta. Millainen on arki ja sen haasteet? Minua kiinnostaa juuri heidän näkemyksensä elämästä asuntolassa. Tässä tutkimuksessa koetan niin ikään selvittää minkä tyyppiset palvelut tukevat arkista selviytymistä. Ja toisaalta, minkälaiset toimet voisivat tukea asumista, voimaannuttaa arjessa tai vaikkapa kuntouttaa takaisin työelämään. Tarkas-

telun kohteena ovat sekä Alppikadun asuntola, tuen ja palveluiden tarjoajana, kuin myös julkiset asunnottomien palvelut.

Erytishuomion tutkimuksessani saavat myös asuntolaa kohtaavat muutokset paitsi toiminnan uudistamisen osalta, niin myös fyysisten puitteiden kohentamisen osalta. Yhteistyötahon kanssa olemme laatineet tutkimuskysymykset sitä koskien. Lisäksi kysyn myös asukkaiden ajatuksista itsenäisen asumisen kannalta, miten sitä voisi tukea, miten siitä tulisi pysyvämpää.

Selvitettäessä asunnottomien elämäntilannetta pidän tärkeänä miettiä tällaisten paikkojen ja palveluiden laatua. Tässä opinnäytetyössä rajataan tutkimuksen ulkopuolelle kysymys siitä, mistä saadaan asunto jokaiselle. Sen sijaan toivon tutkimuksen antavan aineistoa siihen, että asuntola voisi ansaita paikkansa paremmin matkalla itsenäiseen asumiseen tai pitkäaikaiseen asumisyksikköön ja miten asuntolan ulkopuolelta tulevat palvelut voisivat tukea tässä prosessissa.

Rajasin tutkimusjoukkoni pitkäaikaisasunnottomiin siksi, että kyse on ammatillisesti kiinnostavasta ihmisryhmästä. Joku on mennyt pieleen jos ihmiselle ei ole kyetty löytämään vuoden aikana asuntoa tai jos hän on kolmen viime vuoden aikana ollut toistuvasti asunnoton. Vaikka sosiaalivirastolla on selvä kanta siihen, että asuntola-asumisen tulee olla väliaikaista ja lyhytkestoista, missään ei ole annettu tarkempaa selvitystä tämän ajan pituudesta. Pelastusarmeijan Alppikadun asuntolalla ei ole tilastoja siitä kuinka iso osa heidän asukkaistaan on tai on ollut pitkäaikaisasunnoton, mutta kuitenkin suuri osa. Haastattelemiini ihmiset ovat eri syistä joutuneet, ajautuneet tai halunneet asua pitkiä aikoja asuntolassa. Millaisia ajatuksia on näillä ihmisillä jotka Sosiaaliviraston asuttamiskriteerien mukaan ovat olleet jo liian kauan asuntolassa? Lisäksi on kiinnostavaa kuulla, minkälaisia toiveita ja ideoita juuri tällä kohderyhmällä on tähän tilanteeseen.

Olen jakanut tutkimuskysymykset kolmen kattoteeman mukaisesti.

1) Päivän kulku; Millainen on asuntolassa asuvan päivä?

- 2) Ajatukset arjesta: Mitä ajatuksia ja kokemuksia asuntolan asukkailla on omasta arjestaan?
- 3) Kehittämisehdotukset: Mitä asuntolan remontin- ja toiminnan kehittämisehdotuksia asuntolan asukkailla on? Minkälaisia kehittämisehdotuksia asukkailla on asunnottomien palveluista yleisellä tasolla?

Haastattelut ovat siinä määrin avoimia, että niissä vastaajat voivat tuoda ajatuksiaan teemojen ympäriltä. Lopuksi kysyn vielä mitä haastateltava haluaa sanoa yleisesti asunnottomuudesta Helsingissä.

4.3 Toimintaympäristön kuvaus

Pelastusarmeija on maailmanlaajuinen kristillinen liike, jonka juuret ovat metodistikirkossa. Suomessa pelastusarmeija on jäsenmäärältään pieni, mutta näkyvä yhteisö. Palkattuja työntekijöitä on noin 450, kun varsinaisia jäseniä on vain noin puolet enemmän. Erilaisten hengellisten palveluiden ohella pelastusarmeija tekee monenlaista sosiaalityötä ja ennen muuta tarjoaa apua huono-osaisille kansalaisille. Kristillisten arvojen ja elämänkatsomuksen esiin tuomista pidetään liikkeen sosiaalityössä tärkeänä, koska sillä katsotaan olevan suuri merkitys elämänhallintaa tukevana tekijänä. Tutuimpia työmuotoja ovat ruuanjakelu ja joululahjakeräys vähäosaisille. Pelastusarmeijalla on myös muun muassa päiväkoteja, vanhusten keskuksia ja päihdehoitopaikkoja ympäri Suomen. Majoituspalveluiden järjestäjänä Pelastusarmeija on tehnyt uraa uurtavaa työtä Suomessa. Tälläkin hetkellä liikkeellä on kuusi asunnottomien asuntolaa Suomessa. (Pelastusarmeija i.a.; Salminen 2008, 201.)

Pelastusarmeijan Alppikadun asuntola on Helsingin suurin asunnottomia majoitettava asuntola. Asuntolassa on kaiken kaikkiaan 267 paikkaa, mutta tähän lukuun sisältyy 31 tukiasuntopaikkaa. Keskityn siis tässä tutkimuksessa asunnottomien osastoon, jossa on paikka 236 miehelle. Asuntola on toiminut Kalliossa yli 70 vuotta. Asukkaat tulevat sinne pääasiassa Asunnottomien sosiaalipalvelun kautta. Hyvin usein Asso myös kustantaa asukkaan asumisen, mutta noin 15% asukkaista maksaa itse ainakin osittain majoituspalveluista. Suuri osa

asukkaista on läpikulkumatkalla ja viipyy muutaman kuukauden, mutta on asuntolassa asuttu jopa useita vuosikymmeniä. (Salminen 2008, 179; Untamala 2010.)

Pelastusarmeijan hengellistä sanomaa ei erityisellä tavalla tuoda asuttamis-työssä esille. Asuntolaan ovat tervetulleita kaikki, uskontokuntaan katsomatta. Asuntolan pääasiallinen tarkoitus on tarjota tilapäismajoitusta helsinkiläisille miehille. Asumismaksuun kuuluu siivous, puhtaiden petivaatteiden ja pyyhkeiden vaihto. Asukkaalla on käytössään yhteiset keittiö-, WC-, sauna- ja pesutilat sekä joka osastossa oleva pieni olohuone, jossa televisio. Asuntolan tiloissa voi osallistua myös AA-ryhmiin, sekä A-klinikan että henkilökunnan järjestämiin keskusteluryhmiin. Lisäksi käytettävissä on samassa kiinteistössä toimivien Pelastusarmeijan yksiköiden ja hengellisten osastojen palvelut. Halutessaan asukkaat voivat ottaa osaa myös Pelastusarmeijan vapaaehtoistyöhön. (Untamala 2009; Untamala 2010.)

Seuraavassa kuvaus omasta kokemuksestani avaamaan tutkimusympäristöä, Alppikadun asuntolaa:

Kävellessäni ensi kertaa kohti Kallion kirkon kupeessa sijaitsevaa Alppikadun asuntolaa, asianosaisten suussa Rälläkkää, huomaan heti useamman turvakameran, jotka kuvaavat sisäänkäynnin ja vierisen pelastusarmeijan leipäjonon edustaa. Oven suussa on muutama mies tupakalla ja ihmisiä menee ja tulee jatkuvasti sisään ja ulos. Sisällä, heti ulko-ovea vastapäätä, on pieni lasikoppi jossa osa työntekijöistä valvoo tulijoita ja menijöitä. Jokainen ulos lähtijä jättää huoneensa avaimen kopin tiskille ja työntekijä antaa sen asukkaalle tämän tullessa sisälle. Alakerrasta löytyy niin ikään ruokala ja sali jossa järjestetään erilaisia kerhoja ja kokouksia ja jossa minäkin hoidan haastattelut. Pääsen tutustumaan myös talon muihin kerroksiin. Näitä, varsinaisia asuinkerroksia, on kaikkiaan viisi ja ne noudattelevat pohjiltaan suunnilleen samaa kaavaa. Hissi vie keskelle kerrosta, josta lähtee käytävät sekä oikealle että vasemmalle. Yksitoikkoisten käytävien varrella sijaitsee huoneet ja toisissa päissä WC sekä pesutilat, toisissa keittiö ja oleskeluhuone. Huoneet ovat pieniä, etupäässä yhden ja kahden hengen n. 8 neliön suuruisia. Muutama huone on hieman suurempi, 3-4 hengelle tarkoitettu. Huoneissa ei ole juuri muuta kuin sängyt, pöydät, tuolit ja pienet vaatekaapit. Lattiat pitää siivoojia varten pitää tyhjänä. Osalla asukkaista on huoneissaan oma televisio tai jääkaappi, ja vaikkei jääkaappia olisikaan niin moni pitää kaiken ruokatavaran

huoneessaan. Yhteiset olohuoneet ja keittiöt ovat pieniä ja hyvin vaatimattomasti kalustettuja. Ajatus siitä että kaikki talon noin 250 asukasta voisi käyttää niitä aktiivisesti, tuntuu mahdottomalta. Rakennus odottaa remonttia, eivätkä paikat ole hyvässä kunnossa, mutta päällisin puolin kaikkialla on siistiä. Huomaan, ja saan kuulla, että huoneiden kunnoissa on eroja. Seinät ovat paikka paikoin halkeilleet ja niitä on korjattu vanerin paloin. Liik ehdintä käytävillä tuntuu vilkkaalta, hissi on jatkuvasti liikkeessä ja alakerrassa parveilee ihmisiä. (Tutkimuspäiväkirja 2009.)

4.4 Kvalitatiivinen tutkimus

Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Kvalitatiivinen tutkimussuuntaus on luonteeltaan ennemminkin tosiasioiden paljastamista ja löytämistä kuin jo olemassa olevien totuusväittämien todentamista. Kvalitatiivinen tutkimus on ilmiönä laaja ja sille annetaan erilaisia selityksiä ja määritelmiä eri tieteenalojen piirissä. Tiederajojen yli sen yhteneväisyyttä voidaan kuvata sosiaalisten ilmiöiden merkityksellistä luonnetta korostavana tutkimusotteena, joka ottaa huomioon sosiaalisten ilmiöiden luonne-erot niitä kuvatessa tai selittäessä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 160.)

Kvalitatiivisen tutkimusotteeseen päädyin siitä syystä, että sen avulla voin tuoda esiin haastateltavien omia kokemuksia ja käsityksiä tutkimusaiheesta, juuri siten kuin he itse sen näkevät. Päämääränä laadullisessa tutkimuksessa onkin ymmärtää juuri niitä merkityksiä joita toimijat antavat itse omalle toiminnalleen. (Leskinen 1995, 13.)

Koska laadullisessa tutkimuksessa on pyrkimyksenä tavoittaa tutkittavan näkökulma, aineistonkeruumenetelminä käytetään yleisesti menetelmiä, jotka vievät tutkijan lähelle tutkittavaa. Siten aineiston hankinnassa suositaankin ihmistä ja käytetään metodeja, joissa tutkittavien ”oma ääni” ja heidän näkökulmansa pääsevät esille. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2001, 155; Kiviniemi 2001, 68.)

4.5 Teemahaastattelu

Valitsin teemahaastattelun aineistonkeruutavaksi siitä syystä, että siinä haastateltava voi tuoda itseään koskevia asioita esille mahdollisimman vapaasti ja toisaalta siksi, että minä haastattelijana voisin puuttua saman tien kohtiin joita en ymmärrä tai joihin kaipaen lisäselvitystä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 194.) Epäilin myös, että vastausprosentti esimerkiksi lomakekyselyssä saattaisi tämän kohderyhmän kohdalla olla huono.

Puolistrukturoiduille haastattelumenetelmille on ominaista, että jokin haastattelun näkökohta on lyöty lukkoon, mutta ei aivan kaikkia. Näistä näkökohdista on olemassa eri mielipiteitä, mutta itse tukeudun tutkimuksessani siihen näkemykseen jonka mukaan teemahaastattelussa kysymykset on määrätty ennalta, mutta haastattelija voi vaihdella niiden sanamuotoja sekä kysymysten järjestystä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47.)

Teemahaastattelu etenee määräävässä asemassa olevien teemojen mukaan, yksityiskohtaisten kysymysten sijaan. Näin ollen ajattelin, ettei tämän tyyppisessä haastattelussa ole niin suurta vaaraa joutua harhaan varsinaisista tutkimusongelmista, kun pääteemat on laadittu harkiten tutkimusongelmien pohjalta. Tutkimusongelmieni luonteesta johtuen on taas hyvä että haastateltavien vastausmahdollisuuksia ei ole rajattu kapeasti. Siten pääsen mahdollisimman lähelle kvalitatiivisen tutkimuksen tavoitetta, joka on aineiston teoreettinen edustavuus, eli aineistossa tulee olla esillä tutkimusongelman kannalta olennaiset piirteet. (Uusitalo 1997, 80.)

4.6 Tutkimusjoukko ja haastattelut

Haastateltavien valinnassa en ole tehnyt suurta karsintaa. Asuntolan ilmoitustaululle jättämäni ilmoituksen perusteella kukaan ei ilmoittautunut vapaaehtoiseksi. Niinpä kysyin asuntolassa vastaan tulleilta suoraan kiinnostuksesta haastatteluun. Lopulta innostus osoittautuikin suureksi ja vain yksi henkilö kysyttäessä kieltäytyi antamasta haastattelua. Varsinaisia kriteerejä haastateltavien suh-

teen ei ollut muita kuin Pelastusarmeijan Alppikadun asuntolassa asuminen ja pitkäaikaisasunnottomuus. Koetin kuitenkin saada tutkimukseeni eri-ikäisiä ihmisiä ja sekä eläkeläisiä että työnhakijoita tai työssä käyviä.

Haastattelut toteutin yksilöhaastatteluna, sillä koin ryhmähaastattelut hankalina toteuttaa paitsi pätevyuteni niin myös järjestelyjen kannalta. Haastatteluja varten oli varattu rauhallinen tila, jossa saimme suorittaa haastattelut kenenkään häiritsemättä. Nauhoitin kaikki haastattelut, joten saatoin keskittyä kysymysten ja vastausten jouhevaan etenemiseen. Ennen varsinaisia haastatteluja suoritin esihaastattelun, jolla testasin haastattelurungon toimivuuden ja tein sen pohjalta tarvittavat korjaukset.

Kvalitatiiviseen tutkimukseen osallistuvien kokemukset ovat ainutlaatuisia eikä niillä pyritä osoittamaan mitään keskiarvoja (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 152). Keräämäni aineisto edustaakin tiettyä ”siivua” ilmiöstä. Tutkimuksessani en siis ole pyrkinyt kuvaamaan Alppikadun asuntolan ”perusjoukkoa” tai etsimään tilastollisia säännönmukaisuuksia, joten haastattelujen määrän päätin ennemminkin sisällöllisestä näkökulmasta. Haastattelujen tekemisessä noudatinkin niin sanottua aineiston kylläntymisen periaatetta. Toisin sanoen aloitin haastattelujen tekemisen ilman päätöstä lopullisesta haastattelujen lukumäärästä ja tein niitä niin monta että samat asiat alkoivat toistua haastatteluissa, eli tapahtui aineiston kylläntyminen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 170–171.)

Yksilöhaastatteluihin osallistui 10 asuntolan asukasta. Kaikki haastateltavat ovat pitkäaikaisasunnottomia miehiä. He ovat syntyneet vuosien 1939 ja 1983 välillä, siten että jokaiselta väliin jäävältä vuosikymmeneltä on vähintään yksi edustaja. Osa miehistä on eläkkeellä ja osa työttömiä työnhakijoita. Haastattelut tehtiin loka-marraskuussa 2009.

4.7 Aineiston analyysi

Tutkimuksen analyysia voidaan tehdä monin eri tavoin, ja päätöksessä analyysitavan valinnasta on tärkeintä muistaa valita sellainen tapa, joka vastaa parhaiten tutkimusongelmiin. Tutkimuksen analyysitavaksi valitsin teemoittelun. Tämä sopii mielestäni tutkimukseeni hyvin, sillä teemojen avulla materiaalista voi kätevästi poimia käytännöllisten tutkimusongelmien kannalta olennaista tietoa sekä keskeisimmät osa-alueet. Teemoittelu vaatii onnistuakseen teorian ja aineiston vuorovaikutusta, joka tutkimustekstissä näkyy niiden lomittumisena toisiinsa. (Eskola & Suoranta 1998, 175–176, 179–180.) Analyysini on teoriasidonnainen. Analyysiyksiköt on valittu aineistosta, mutta aikaisempi tieto on apuna analyysissa. (Sarajärvi & Tuomi 2004, 98.)

Kun olin suorittanut kaikki haastattelut ja tarkoituksen mukaista aineistoa oli riittävästi, eli saturaatiopiste oli saavutettu ja teemat toistuivat, aloitin aineiston litteroinnin. Periaatteenani oli, että litteroin lähes koko materiaalin sanasta saan. Haastattelut olivat keskustelunomaisia, joten toisinaan keskustelu ei pysynyt tutkimuskysymysten mukaisilla teema-alueilla. Jätin siis litteroimatta ne kysymykset ja vastaukset, jotka eivät miltään osin vastanneet laadittuja tutkimuskysymyksiä. Litteroinnin jälkeen luin aineiston useasti läpi ja näin minulle muodostui mielikuva haastateltavien esiin nostamista teemoista ja painotuksista. Poimin sen jälkeen yhteen jokaisesta haastattelusta näihin teemoihin kuuluvat osa-alueet. Käytin apunani värikynätaktiikkaa, jolloin kävin jokaisen haastattelun läpi kunkin teeman osalta ja tiettyä väriä käyttäen merkitsin ne kohdat joissa teemaa oli käsitelty. Tämän jälkeen kävin läpi merkkeamattomat osat aineistosta löytääkseni niistä jonkin yhteneväisen teeman tai rajatakseni ne irrelevantteina tutkimukseni kannalta. Analyysini etenee siis aineistosta nousseiden teemojen mukaisesti. Osa teemoista noudattelee pääpiirteissään teemahaastattelurungon teemoja, osa teemoista taas on noussut uutena aineiston analyysin perusteella. Tarkastelen pääosin sellaisia aineistosta nousevia piirteitä, jotka ovat yhteisiä usealle haastateltavalle. Nämä piirteet kuvaavat haastateltavien käsitystä tarkasteltavasta ilmiöstä.

Samaan aikaan kun etsin ja merkitsin aineistosta teemoja, yhdistelin ja karsin niitä muodostamieni kattoteemojen alle. Lopullisiksi teemoiksi tutkimukseeni päätyivät päivän kulku, päihteet, ryhmäytyminen, syrjäytyminen ja pahoinvointi, virastojen viidakossa, nöyryys ja kiitollisuus, asuntolan fyysisen ympäristön kehittäminen, asuntolan palvelut ja toiminta sekä asunnottomien palvelut yleisellä tasolla. Nämä teemat olen raportissa jakanut teemahaastattelurungon kattoteemojen, Päivän kulku, Ajatukset arjesta ja Kehittämisehdotukset, alle. Tuloksen aloitusteemasta, Päivän kulku, en nähnyt tarpeelliseksi erottaa irrallisia teemoja.

Eskolan (2001) mukaan tutkijan on tavalla tai toisella valittava analyysiin tutkimuksen kannalta tärkeimmät aihealueet. Analyysin tehtävä on tiivistää ja järjestää aineisto siten, että mitään olennaista ei jää pois ja että sen informaatioarvo kasvaa. (Eskola 2001, 145–147.) Tulosten tulkinta on aineiston analyysissä esiin nousseiden teemojen pohdintaa ja selkiyttämistä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 213.).

Raportissa tuon aineistosta esiin sitaatteja, jotka mielestäni valaisevat tutkimustuloksia. Runsaat aineisto-otteet helpottavat lukijaa seuraamaan, mihin analyysi ja tulkinta perustuvat. Omat tulkintani aineistosta liitän puolestaan aikaisempiin tutkimuksiin. (Eskola 2001, 141–152.) Tavoitteenani on saada aikaan eräänlaista keskustelua aikaisempien tutkimusten ja oman aineiston välille (Eskola 2001, 135–139).

5 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa käyn aineistoa läpi kattoteemojen mukaisesti eli yläotsikoiksi olen poiminut suoraan haastattelurungon osa-alueet. Luvun alaotsikot ovat aineistosta nousseita teemoja. Tutkimustulosten lomassa on suorina lainauksia haastatteluaineistosta kulloinkin kyseessä olevaa asiaa koskien. Kappale 5.1, Päivän kulku, tarjoaa eräänlaisen viitekehyksen asuntolan asukkaalle elämään kertomalla päivän ohjelmasta. Ajatukset arjesta –kappaleessa tuon puolestaan esiin ja tulkitsen ilmiöitä jotka kuuluvat asuntolan asukkaalle elämään. Viimeisessä, Kehittämisehdotukset –kappaleessa tarkastellaan asuntolan asukkaalle arjesta nousseita ideoita elämäntilanteen kohentamiseksi asuntolan ja palveluiden osalta.

5.1 Päivän kulku

Se on kiva istua, kattoo teeveetä...ettei muita murheita tuu ajatelleks

Kukaan haastatelluista ei käy töissä. Osa on eläkkeellä, osa taas työttömiä työnhakijoita. Kaksi haastateltavaa on tukityöllistettynä asuntolassa ja hoitavat siellä erilaisia remontti- ja talonmiehen tehtäviä. Kun kysyn päiväohjelmasta asuntolassa, osa kertoo hyvinkin yksityiskohtaisesti TV:n, saunan, uunin ja pesukoneen käytöt yms. Valtaosa kertoo aloittavansa päivänsä asumisen hintaan kuuluvalla aamiaisella. Moni kertoo suhteellisen säännöllisesti syövänsä myös lounaan asuntolan ruokalassa. Eräs vastaajista kertoo sen riippuvan siitä, riittävätkö rahat. Muutamit vastaajat kertovatkin käyvänsä yleensä syömässä paikoissa joissa ruoka on edullisempaa tai ilmaista. Muutama mainitsee Hietanienkadun asuntolan ja yksi Pasilassa olevan ”Stopin”. Näistä paikoista ei haeta eikä haluta mitään muuta kuin ruoka. Neljä vastaajaa kertoo toisinaan käyvänsä Elokolossa ilmaisella puurolla. Eräs vastaaja kertoo käyvänsä Elokolossa myös siksi, että siellä on mahdollista käyttää ilmaiseksi internetiä. Kalliossa sijaitseva Elokolon onkin suosituin mainituista kolmannen sektorin paikoista.

No mitä mä nyt oon käynny tuola Itä-Pasilassa Stopissa syömässä. Kun siel on ilmane ruoka. --- emmä muuta, oon vaan käynny syömässä ja sit lähteny.

Asuntolan ulkopuolelle lähdetään aineiston perusteella lähes ainoastaan hoitamaan välttämättömiä asioita. Tälle kohderyhmälle avoimia paikkoja ja palveluita käytetään hyvin vähän pelkästään viihteen vuoksi. Tarjolla pitäisi aina olla ilmaisia hyödykkeitä. Kukaan ei kerro kaipaavansaakaan mitään oleskelupaikkaa. Ainoastaan kirjasto ja Kallion urheilutalo mainitaan harrastepaikoista. Kaksi vastaajaa kertoo käyttävänsä kirjastoa säännöllisesti, muutama harvemmin. Urheilutaloa kertoo joskus käyttävänsä kaksi vastaajaa.

Kysyessäni paikoista joissa vastaajat käyvät, moni alkoi kertoa erilaisista paikoista ja mahdollisuuksista Kalliossa ja lähiseuduilla, joissa käydä ja jotka ovat suunnattuja kohderyhmälle. Kuitenkin useimmiten tämän listan perään kiirehdittiin lisäämään, "mutta en minä niissä käy". Moni kertoo myös asuntolassa järjestettävän erilaisia ryhmiä ja tapahtumia, mutta vain kaksi vastaajaa kertoo käyvänsä niissä. Toinen kertoo käyvänsä lähes kaikessa mitä järjestetään, vaikkakin huomauttaa, ettei esimerkiksi AA-kerho edes sovi hänelle. Toinen kertoo käyvänsä vain eräässä hengellisessä tilaisuudessa joka järjestetään kerran viikossa.

No mä oon katsonu sen asian sillä tavalla, että en oo riippuvainen niistä (ajanvietepaikat, tilaisuudet asuntolassa/KL) – en käy.

Kaikki vastaajat mainitsivat ainakin jonkin viraston talon ulkopuolisista paikoista ja palveluista kysyttäessä. Asso(Asunnottomien sosiaalitoimisto), KELA, työvoimatoimisto ja terveyskeskuslääkäri mainittiin jokainen muutamassa tai useammassa haastattelussa.

Alkanu aika vakiorundit tulee, et joku työttömyystoimisto, sosiaalitoimisto ja sitte kirjastossa justii, paikkakunnan lehtiä lukemassa. Siinä menee äkkiä tunti kaks

Puolet vastaajista mainitsee ystävien tai sukulaisten tapaamiset tai heidän luona vierailut ainakin viikoittaisina. Erityisesti lasten tapaamiset mainitaan painotetusti tärkeänä osana säännöllisessä ohjelmassa.

Oonhan mä enimmäkseen täällä. Mulla on säännöllisesti ollu pitkään oma kellon aika millon mä meen R-kioskille kahville. Olen muuten pysynyt täällä vaan

Haastatteluista välittyy selvästi se, että valtaosa päivästä kuluu asuntolassa, huolimatta siitä mitä mieltä vastaaja on paikan viihtyvyydestä. Yli puolet kertoo, että ei jaksa lähteä oikein minnekään. Kaksi sanoo, että ei juuri ehdi lähteä minnekään, tai että ajan puute ainakin toisinaan vaivaa menemisiä. Yksi vastaaja kertoo, että asuntolassa vietetty aika on lähes suoraan verrannollinen rahatilanteeseen. Jos ei ole paljon rahaa, niin ei viitsi paljon liikkua. Niin ikään yksi haastateltava mainitsee että terveyden tila rajoittaa talon ulkopuolella liikumista. Varsin yleinen passiivisuus talon ulkopuoliseen toimintaan ei kuitenkaan tarkoita, että asuntolassa olisi juurikaan mainittavaa tekemistä ja harrasteita.

On jotenki jumittunu tavallaan... Että yrittää edes vaihtaa vähän kävelyreittiä, oikoo tai mennä pidempää, että näkis edes vähän eri näköstä. Emmä tiedä. Kyllähän noi harrastukset on vähiin jääny. Ei noita nyt voi harrastuksiks...shakin peluuta, korttia...

Onhan tos toi urheilutalo, mut on vaan sellanen olo ettei niiku huvita tehdä mitään. Et ennen mä kävin uimassa ja touhusin kaiken näköstä, mut nykyä ei huvita tehdä yhtää mitää.

Täällä nää päivät vaa menee sillee...

No ei mul oo mitään. Mä elän tämmöstä elämää. Käyn tossa Alepassa, ostan ruokaa. Tai syön tuolla alhaalla. Ei mul oo mitään.

Useampi vastaajista kertoo myös yleisemmällä tasolla miten ”ne toiset” tai ihmiset yleensä asuntolassa päivänsä viettävät. Muista asukkaista kerrottaessa mainitaan usein toimettomuus tai huoneeseen ”linnoittautuminen”.

Nämä henkilöt jotka asuu täällä, ne ei osallistu mihinkään. Hyvä että tiskaavat ja käyvät saunassa. Se on niinku plusmiinusnolla se toiminta. Elikkä alotekyky niiltä puuttuu täysin

Täällä on paljon erakoita, jotka ei missään nimessä halua minnekään missä on paljon ihmisiä. Ja paljon on tietysti vaikka kaks tai kolme.

Asuinalueen palvelutarjontaan oltiin järjestään tyytyväiset.

Onhan täällä kaikki jos vaan viittii

5.2 Ajatukset arjesta

5.2.1 Päihteet

Kyllähän sen tietää ettei siitä tulis hevon helvettiä jos toista sataa ukkoa tulis joka jumalan ilta kännissä tänne.

Pelastusarmeijan miesten asuntola on periaatteessa päihteetön. Asukkaat tietävät, ettei asuntolassa saa juopotella, sekoilla tai kännissä heilua. Suuri osa asuntolan asukkaista kamppailee kuitenkin erilaisten päihdeongelmien kanssa ja toisinaan tämä aiheuttaa asumiselle haasteita.

Asukkaan tultua ulkoa sisälle vahtimestari arvioi hänen kuntonsa ennen kuin luovuttaa huoneen avaimen. Toisinaan silmämääräinen arvio riittää, mutta alkometrikin on kovassa käytössä. Myös haastateltaville tämä arkinen käytäntö on tuttua ja siitä on lähes jokaisella kommentoitavaa. Saan kuulla, että alle promillen humalassa pääsee sisään jos käyttäytyy rauhallisesti. Jos humala on liian kova, ohjataan vielä toviksi ulos ”kiertämään kirkkoa” tai Kalkkersiin, joka on yökahvila Kalliossa, jossa voi olla päihtyneenä. Äärimmäisissä tapauksissa on soitettu poliisit viemään miestä Töölön kisahallin selviämisasemalle.

Kyllähän se on, että ketkä on kovasti alkoholin perään niin turha hakeutua tälläseen kun ne puhalluttaa. Ei ne kattele kauan sellaista.

Valtaosa haastatelluista pitää rajaa sopivana. Toisaalta pieni hiprakka, pari kaljaa, ei vielä aiheuta vaikeuksia ja toisaalta ymmärretään, että vapaa alkoholin käyttö asuntolassa aiheuttaisi ongelmia. Kaksi haastateltavaa haluaisi käyttöön nollatoleranssin, mutta toinen lisää, että ymmärtää että se toisi suurelle osalle ylitsepääsemättömiä ongelmia ja ei olisi kaiken kaikkiaan kannatettavaa. Useampi haastateltava mainitsee ongelmaksi sen, että huumeiden käytöstä johtuvaa päihtymystä on vaikeampi osoittaa. He kokevat epäreiluksi sen että huumeita voi käyttää vapaammin. Muutama vastaaja kertoo, että toiset pääsevät helpommin päihteissä sisään ja toiset taas ovat joutuneet silmätikuiksi. Eräs vastaaja kertookin, että hän voisi koska tahansa salakuljettaa repullisen viinaa asuntolaan ilman että joutuisi tarkistettavaksi. Hannele Tainio (2009, 133.) puhuu tutkimuksessaan ovensuuvallasta, tarkoittaessaan tätä karsintaa jossa asiakkaan persoonalla on merkitystä. Myös hän on todennut asiakkaiden kokevan tällaisen vaihtelevan käytännön epäoikeudenmukaiseksi.

Kyllähän tuola nyt joskus pullo vilahtaa...

Toisinaan päihteet tosiaan pääsevät asuntolan sisälle aiheuttaen erilaisia lieveilmiöitä. Kysyessäni haastateltavilta asumista häiritsevistä tekijöistä, yhtä lukuun ottamatta kaikki mainitsevat jonkin asteisen metelin. Kun taas tiedustelen metelin mahdollisia syitä, niin kahdeksan kertoo sen liittyvän tavalla tai toisella päihteiden käyttöön. Yhtenä esimerkkinä mainitaan päihteissä itsekseen puhuminen ja ”meuhkaaminen”.

Jotka on sekakäyttäjiä tai ihan narkomaaneja nii ne on sellasia ilmapuntareita kyllä välillä että. Et tääl on välillä aika linnanmäki toi touhu. Varsinkin toi yks osasto. Siel on välillä vähä päähänvetokilpailuja ja tämmöstä.

Kaiken kaikkiaan haastateltavat ovat sitä mieltä että useimmiten tappelut asuntolassa johtuvat ainakin osittain päihteistä, niin alkoholista kuin huumeistakin. Se kumpi on lopulta suurempi ongelma asuntolassa, alkoholi vai muut päihteet, jakaa jyrkästi mielipiteitä. Esimerkiksi eräs haastateltava kertoo ongelmien tulevan useimmiten alkoholista ja toinen taas näkee niiden suurella varmuudella johtuvan huumeista.

Pahin ongelma on ollu se, että juopotellaa. Tai no, pahimpana mä sanosin sen, että on näitä pilviveikkoja, pilleristejä, narkkareita, sun muita.

Toisten päihdeongelmista kannetaan asuntolassa myös huolta. Esimerkiksi pakkassäässä ihmisten ulos heittäminen on tuntunut kurjalta ja toisaalta taas vakavasti päihdeongelmaisen ihmisen asema asuntolassa asuessaan nähtiin huonona. Asuntolaa pidettiin kuitenkin parempana kuin seuraavaa vaihtoehtoa, Hietaniemen kadun palvelukeskusta, johon asiakas ohjautuu jos hänet kirjoitetaan ulos toistuvan päihdeongelman vuoksi.

Nää jotkut vaikeesti liikkuvat, ontuvat...Niin niitä on sääli kattoo kun ne kadulla makaavat ja odottavat, että koska pääsee sisään. Niiden kohdalla vois kattoo mun mielestä vähän sormien läpi. Kattois sitte vaan että asettuvat nukkumaan omiin huoneisiinsa.-- Onhan tuola Hietanimessä tietysti semmonen kaatumahuone, johon voi kännissäkin mennä, mutta siellä taas varastetaan toisten tavaroita.

Tainio (2009) on niin ikään törmännyt tutkimuksissaan vastaavaan ongelmaan. Hän ehdottaakin ratkaisuksi asumispalveluyksiköihin omaa selviämishuonetta, mikä olisi kenties inhimillisempi ratkaisu asukkaan kannalta. (Tainio 2009, 133.)

Ongelmana päihteiden kohdalla on erilaisten tapojen tarttuvuus. Suurena haasteena nähdään täysin raittiina pysyminen tässä seurassa. Kaksi haastateltavaa mainitsee erikseen Helsingin päihdehuollon ongelmana sen, että jos asuntolasta pääsee katkalle, niin ei ole tarjolla paikkaa sen jälkeen vaan silloin joutuu takaisin asuntolaan ja se sama alkaa taas.

Se on just tyhmää ku jengi käy jossai Hangonkadulla (katkaisuhoitopaikka/KL) ja sit tulee takas tänne ja heti dokaa.

Kahta haastateltavaa lukuun ottamatta kaikki mainitsevat, taustoittaessaan jotakin muuta asiaa, omasta historiastaan päihteen käytön ongelmat, vaikken siitä erikseen kysykään. Muutama haastateltava palaa vielä monessa kohtaa tuohon ongelmaansa. Saan monesti kuulla miten se on vaikuttanut asunnottomuuteen tai kuinka se on jälkeinpäin kaduttanut. Päihderiippuvuudesta puhutaan oma

aloitteisesti yleisemmälläkin tasolla useassa haastattelussa, esimerkiksi riippuvuudesta ilmiönä sekä AA-kerhon ideologiasta. Myös kysyessäni ongelmista asuntola-asumisessa päihteet nähtiin keskeiseksi tekijäksi. Tätä mieltä lienevät yleisesti myös asumisyksiköiden työntekijät. Ainakin Tainio on tutkimuksissaan tullut siihen tulokseen haastatellessaan eri asumisyksiköiden työntekijöitä. (Tainio 2009, 131)

5.2.2 Ryhmäytyminen

Aika paljon on kaiken näköstä sakkii, mut ku ei tuomitse jengii ni tulee ihan hyvin toimeen.

Pelastusarmeijan Alppikadun asuntolassa on lähes 250 paikkaa, jotka ovat usein kaikki käytössä. Kaksi ja puolisataa miestä siis käyttää päivittäin yhteiskeittiötä, -olohuoneita sekä -WC-ja pesutiloja. Osalle on tarjolla ”kahdeksan neliön verran omaa rauhaa”, mutta suuri osa elää ja nukkuu kahden hengen huoneissa. Kourallinen miehiä asuu myös kolmen ja neljän hengen huoneissa.

Kaheksan neliö, siihen kaks karvanaamaa lyödään, niin siinä pitää aika hyvä henkilökemia olla!

Tääl on niiku pakko vähä niiku jutella joidenki kaa. Ei voi mennä iha vaa haamuna. Se on aika vaikeeta...

--kohdata sellasta ihan erilaista kansaa, se oli aluks tosi vaikeeta.

Aineiston valossa asuntolan ihmiset ovat vahvimmin ryhmäytyneet käyttämänsä päihteen mukaan. Sen perusteella ihmiset ovat jakautuneet lähinnä kahteen pääryhmään: alkoholin käyttäjiin ja huumausaineiden käyttäjiin. Toisinaan näiden ryhmien välillä on nähty myös konflikteja.

On niit jotka vetää pelkkää brenkkuu ja sit taas toinen puoli. Ni jakautuu kyl aika hyvin omii osiisa.

-- on tietty sellasii vanhempii, jotka on juonu kymmenii vuosii, et niiten kaa ei oikeen tuu toimeen, ku ne on sellasii vastarannan kiiskei...

Siis rehellisen juopon kanssa aina pärjää, mutta kun täällä on näitä porepäitä...

Tutkiessaan Kulttuurikeskus Stooria ja sen kävijöitä Kari Huotari ja Sinikka Törmä ovat panneet merkille, että kävijöiden taipumus jakaa asiakkaat alkoholisteihin ja toisaalta narkomaaneihin on Stoorin yhtenäisyyttä selvästi jakava tekijä. Jako vaikuttaa ennen muuta luonnollisesti käytettyyn aineeseen ja kulttuuri porukkaan liittyvältä ristiriidalta, mutta tarkempi tarkastelu paljastaa, että eri päihteidenkäyttäjryhmien väliset erot eivät tosiasiasa olekaan kovin suuria. Myös vastakkainasettelut alkavat näyttää jossain määrin keinotekoisilta. Lopulta kaikki tuntuvat olevan enemmän tai vähemmän sekakäyttäjiä. (Huotari & Törmä 2005, 114.)

Päihteiden lisäksi on myös muita tekijöitä joiden mukaan asuntolassa on ryhmädytty. Aineiston valossa ainakin eri ikäryhmät ovat muodostaneet ”kuppikuntia” jotka osittain noudattelevat myös päihteiden käyttöön perustuvan ryhmäytymisen rajoja. Nuorten nähtiin kuuluvan useammin huumeiden käyttäjiin, kun taas vanhemmat olivat samaistuneet alkoholia käyttävien ryhmään. Muutammat haastateltavat yhdistivät huumeet erityisesti nuoriin asukkaisiin ja alkoholin sitä vastoin vanhempaan polveen asuntolassa. Myös Tainio on tutkimuksessaan tullut siihen tulokseen, että varsinkin nuoremmilla asunnottomilla mukaan ovat tulleet erilaiset huumeet. (Tainio 2009, 93.)

Asuntolaelämää käsiteltäessä monessa kohtaa nousivat esiin eri kulttuurien kohtaamista seuraavat haasteet. Asuntolassa on parhaimmillaan ollut 24 eri kansalaisuutta samaan aikaan. Maahanmuuttajat tai ulkomaalaiset ovat silti aina jääneet selvään vähemmistöön. Eniten haastatteluissa puhutti joidenkin maahanmuuttajien tai maahanmuuttajaryhmien päivärytmi ja tapa, jolla he hoitavat yhteisten tilojen järjestystä. Kantasuomalaisien ja maahanmuuttajien välillä on toisinaan ollut myös väkivaltaista välienselvittelyä.

Kerranhan tuo ykskin kimpaantu oikeen, puolen yön aikaan, kun oli ne mustat... Huusi että ”Mitäs te apinat täällä oikeen...!?” (naurua) harva niistä on sellasia, joka osaa olla hiljaa. Ja ne saattaa aamuun asti huudattaa...

Ne heittelee noihin lavuaareihin kattiloita ja paistinpannuja, ne jättää tiskaamatta kun käyttävät... Ja meikäläisten joutuu tiskata sitte heillekin! Ihan kun koirat, sä tiedät mitä mä tarkotan.

Neljän haastateltavan vastauksista ilmeni, että heidän mukaansa maahanmuuttajat ovat myös jollain tavalla etulyöntiasemassa tai että maahanmuuttajat saavat herkemmin kaupungilta apua, esimerkiksi asunnon.

Pistä keskiruskeeta naamaa ja bongorummut kainaloo ja marimekon verhot päälle ja tuu sanoo älämölöö, niin kyl sä kämpän saat! Kalustettuna.

Toisaalta useampi vastaajista suhtautui maahanmuuttajiin positiivisesti ja ennen kaikkea rakentavasti.

-- kyllähän se on sanomattaki selvää, että ku ihminen tulee tänne vaikka Afrikasta, ni se ei tiedä kaikkii systeemejä. Moni meiänki kerroksesta valittaa ku ne ei tee tota ja tota. Mutta kun ei kukaan oo koskaan opettanu! Pitää oppii hyväksyy ja sit ite tehä töitä sen verran et neuvoo. Jengi olettaa et ne oppii ihan tyhjystä.

No ne käyttäytyy paljon paremmin. Ne juttelee ja on elävämpiä.

Kysyessäni asumisviihtyvyydestä asuntolassa, useimmiten viihtymistä vaikeuttavaksi tekijäksi mainittiin joko väen paljous tai se millaista väkeä asuntolassa asuu. Kukaan ei oma-aloitteisesti kertonut suoranaisesti pelkäävänsä tai kokevansa turvattomuutta asuntolassa, enkä siitä kysynytäkään. Vasta litteroidessani haastatteluja huomasin muutaman haastateltavan viittaavan löyhästi asumisen turvattomuuteen, mutten voinut siinä tilanteessa enää kysyä tarkennuksia. Eri-laisten yhteenottojen sanottiin kuitenkin olevan yleisiä, joten tulin itse siihen tulokseen, että on hyvin mahdollista että osa asukkaista kokee myös pelkoa asumisessaan.

Siis mä sanon, en haluu loukata tätä porukkaa enkä ketää, mutta määrättyinä iltoina se on pakko mennä hiljaa sinne kämppää ja painaa ovi kiinni. Valitettavasti näin on.

Aina näitä ihmisten ryhmäytymisiä ei kuitenkaan ole nähty negatiivisessa valossa yhteiselämän kannalta. Esimerkkinä mainittiin, että joillakin asukkailla on ollut taipumusta hakeutua ”kohtalotoverien” kanssa samaan ryhmään, jossa kaikki ovat vaikkapa menettäneet tapaamisoikeuden lapsiinsa. Myös eroavaisuuksista on löydetty hyviä puolia.

Noilt vanhemmilta ihmisiltä voi oppii aina jotai uutta sillee.

Eräs vastaaja kiteytti mielestäni hyvin sen, mitä muistakin vastauksista oli tullut ilmi. Vaikka on jos jonkin moista niin lopulta arjessa on opittu elämään yhdessä.

Kaikki istuu teeveehuoneessa sulassa sovussa!

5.2.3 Syrjäytyminen ja pahoinvointi

Kysyessäni haastatteluissa minkälaisia palveluita vielä tarvittaisiin, täydensin sitä vielä lisäkysymyksellä jossa kysyin, että onko olemassa esimerkiksi joku tietty väliinpuotoajaryhmä asuntolan asukkaissa, joka jää liian vähälle huomiolle. Tämä väliinpuotoaja –teema herätti runsaasti ajatuksia ja sain kuulla havainnollisia esimerkkejä tapauksista. Aihe nähtiin hyvin oleellisena ja sitä oli selvästi aiemminkin pohdittu. Yli puolet haastateltavista oli sitä mieltä, että asuntolassa asuu myös sellaisia ihmisiä, joille se ei ole lainkaan hyvä asumismuoto. Etupäässä näitä ihmisiä ovat fyysisesti ja psyykkisesti monisairaant.

Ne ikäänntyneet, vanhat juomarit on niitä väliinpuotoajia myös. Niit vaa ohjailla paikast a paikkaan b, eikä niiku mitää tapahdu. Niit ei auteta. Ne ei niiku jaksu tehdä itelleen mitää. Se on sit taas monen sattuman summa et miten niin on päässy käymää. Et kyl jengi vaan tuppaa juomaa helposti aika paljonki.

No ne on(väliinpuotoajia/KL) ne jotka on juonu ittensä ja käyttäny niitä aineita, ni siihen kuntoon, että ne ei muista enää mitää mistää. --

Niiltä puuttuu alotekyky täysin! Alotekyky on vaan siinä, että aamulla saa huikat.

Kuten edellisissä esimerkeissä, suurin osa haastateltavista mainitsi väliinputoajiksi juuri tämän runsaasti alkoholia käyttäneen ja käyttävän asunnottomien ryhmän. Muuten näkemykset pahimmasta väliinputoajaryhmästä vaihtelivatkin runsaasti. Huomion arvoista oli, että puolet vastaajista näkee itsensä väliinputoajaryhmässä. Pari vastaajaa luetteli useammankin väliinputoajaryhmän. Edellä mainitut väliinputoajaryhmät ovat erityisessä syrjäytymisvaarassa. Syrjäytyminen nähtiin kuitenkin suurena riskinä ja ongelmana ihan koko asuntolan väelle.

Lähes puolet vastaajista kertoi sosiaalisen elämän kärsineen asuntola-asumisessa. Kaksi heistä mainitsi erityisesti lasten tapaamisen kärsineen. He olivat ehdottomasti sitä mieltä, että lapsille ei voi näyttää missä isä asuu. Joka tapauksessa lapset tai kukaan muukaan ei voisi vieraillla, sillä kaikenlaiset vieraat asuinkerroksissa on kielletty. Tämän mainitsi ongelmiksi vain yksi vastaaja. Enemmän sosiaalisissa suhteissa häiritsi aineiston pohjalta asunnottoman leima.

Kai se, että ku on asunnoton, ni siinä tulee heti sellanen pieni alemmuuskompleksi. Et jengil on kämppä – mul ei. Tuntuu et moni syrjii sen takii. Ihan mun kaveripiirissäki on sellasii tyypei ketkä kattoo vähä kieroo, ei niiku osaa käsitellä asiaa. Just sellaset ihmiset ruokkii sitä syrjäytymistä. Tulee sellane olo että 'mä oon yksin ja mä pärjään yksin!'. Sitä tavallaa tulee niiku sellaseks, no, ylpeeks. Tavallaa liian ylpeeks, mut ei kuitenkaa. En tiiä miten kuvaa sitä oloo. Tavallaa luovuttaa sillee et 'no olkoon noi kaverit tuol, kyl mä pärjään yksinki!'. Vetää täysillä sitte yksin jonku kuukauden ja sit tuntuuki et kaikki on ihan päin mäntyy.

Puolet vastaajista otti puheeksi leiman joka asuntolasta on tullut ihmisille. Muutama vastaaja kertoi myös negatiivisista ennakkoluuloista joita oli paikkaa kohtaan ennen muuttoa. Useampi vastaajista kertoi paikan maineen häirinneen työnhaussa. Eräs vastaaja oli vakuuttunut että asuntolan asukkaana työn saanti on suoranainen mahdottomuus.

Täs on leimautunu jotenki niin c-luokan kansalaiseks kun asuu tämmöses paikas.

Ku esimerkiksi työpaikkoja kysyy, ni nää tietää tän kun sanoo osotteen, niin ne sanoo heti, että 'jaaha, just joo'. Se on heti semmonen kielteinen -- ne aattelee että on joku deeku, ku asuu tämmösessä paikassa.

Kaksi vastaajaa mainitsi myös varsin konkreettisesta "leimasta", joka asuntola-asumiseen liittyy.

Kun välillä on poissa asuntolasta niin se on niin paksu ja yököttävä se ilma kun tulee takaisin. Meinaa oksennus tulla. Ja juuri se haju tarttuu vaatteisiin. Ja aina kun on jossain, kavereitten luona tai muuta, nii täytyy selittää et miks tää kamala haju.

Näistä leimoista ja ennakkoluuloista puhuttaessa ei aina mainittu syrjäytymistä, mutta ne liittyvät vahvasti syrjäyttäviin tekijöihin. Jos on leimautunut asuntolan asukkaaksi, eikä sillä statuksella kykene säilyttämään ihmissuhteitaan tai saamaan töitä niin syrjäytymisen uhka on suuri.

Lisäksi lähes puolet vastaajista mainitsi, että erilaiset tavat tarttuvat helposti asuntolassa. Huonojen asioiden nähtiin leviävän herkästi asuntolan kaltaisessa paikassa. Etupäässä mainittiin päihteiden käytön tarttuminen. Erityiseksi ongelmaksi mainittiin kun joku "kunnollinen ihminen" esimerkiksi aviokriisin seurauksena joutuu asuntolaan yllättäen suoraan perhe-elämän keskeltä. Alamäki voi olla jyrkkä jos joutuu vaikka samaan huoneeseen jonkun päihteitä käyttävän henkilön kanssa.

Se on aika moinen kiusaus mennä niitten hurjien kavereitten joukkoon(toiseen kerrokseen asuntolassa/KL).

-- täälki on vähä sellanen sääntö et seura tekee kaltaseksee. Et monihan täälä lankee.

Ongelmat kasaantuu helposti just tälläsii paikkoihin. Esimerkiks täälä tarttuu toi juominen ja huumeet ja ihan mikä vaan.

Aineistosta välittyä, että asuntolassa tahtoo vallita sellainen yleinen lattea mieliala. Puhutaan masennuksesta, uupumuksesta, vitutuksesta, erakoitumisesta, sulkeutumisesta ja huonosta fiiliksestä.

Täällä alkaa vaan miettimään ja ajatukset pyörimään. Ei nyt varsinaisesti stressaannu, mutta välillä sitten keljuttaa jos on vähän kaikesta ja tahtoo olla vähän liian levotonta.

Lähinnä täällä on niitä henkisiä sairauksia. Sitä tuut sairaaks jos murjotat aamut illat kämpässä(asuntolan huoneessa/KL), et tee mitään, tuijotat televisiota.

Tiiätsä minkä kokokset noi kopit on? Niissä on suunnillee 8 neliöä. Niin jos mä oisin 24 tuntii siin kopissa, mä en istuis tässä. Mä oisin jossain lataamossa. Eli tääl on sellasii kavereita jotka ei oo vuosiin liikkunu. Edes ruokalassa tai alakerrassa tai mitään muuta. Ne on jumittunu tonne kerroksiin.

Lasse Murron (1978) mukaan asunnottomat alkoholistit havaitsevat yhteiskunnan arvot, normit ja tavoitteet, mutta heillä ei ole keinoja niiden mukaiseen toimintaan. Juuri tämä ristiriita aiheuttaa hänen mukaansa näille asunnottomille turhautumia ja he kiinnittyvät entistä tiukemmin yhteen elämäntavassaan, johon liittyy voimakas orientoituminen nykyhetkeen, suhteellisen vähäinen kyky suunnitella tulevaisuutta, päämäärähakuisten toimintojen puuttuminen, alistuminen ja fatalismin tunne. Ainekset jatkuville sosiaalityön epäonnistumisille ja hoitomotiivaation häviämislle ovat siis elämäntavassa olemassa. (Murto 1978, 55.) Suurelta osin Murron mainitsemat käyttäytymismallit toteutuvat tutkimuksen valossa edelleen Monessa haastattelussa kävi ilmi, että voimavarat eivät tahdo riittää arkisiin asioihin tai kaikkein olennaisimpienkaan asioiden hoitoon.

-- monilla on vaikeuksia hoitaa noi päivittäiset asiat. Käydä sossus ja noin. Niit vituttaa niin paljon.

No mun piti tänää mennä(Assoon/KL), mutta en jaksa. Kämpäkaveri valvotti. Mutta ei nyt sekään.. Kun muutenkin asiat sekasin, niin päivä sinne tai tänne.

Mä oon ehkä niin uupunut ja masentunut, ettei tässä oikein osaa näitä kaipauksia ajatella. Kaipais niinku vaan parempaa oloa.

Lisäksi kaikki ”ylimääräinen” jää pois. Moni haastateltava sanoi jutellessamme päiväohjelmasta, että ei oikein harrasta mitään. Yhteiskunnallisista asioista ei olla enää kiinnostuneita. Esimerkkinä mainittiin, että monikaan ei viitsi äänestää vaaleissa. Muutama haastateltava mainitsi, että monella oma tulevaisuuskin on näiden vähäpätöisten asioiden joukossa.

Järkevä toiminta jää niiku sivuun asunnottomuuden takia. Et sen lisäksi et syrjäyty ni yhteiskunnalliset asiat ei kiinnosta vaik menis päin helkkarii. Ja sit oma tulevaisuus on hämärän peitossa. Se on ihan huuhaulua vaan koko homma, ku joutuu asunnottomaks. Just ku on pitkäaikaisasunnoton niin moni asia jää hoitamatta, eikä ne enää ees myöhemmin kiinnosta.

Syrjäytyminen on kyllä kaikist pahin mikä niiku asunnottomuutee liittyy. Sit sellane tsemppaamine. Sitä ihminen laiskistuu eikä enää tsemppaakaan. Ei oo niiku mitää tavoitteita enää. Koko tulevaisuus menee ihan hämärän peittoon. Ei niiku oikeen tiedä mitä sitä tekis, ku asuu tälläses paikas -- mua ärsyttää toi sossuraha. Ei sil saa niiku mitää. Niin tuskasta elämä sen tuen avulla. Ei mitää voi oikee suunnitella. Sit ku on töissä ni se helpottaa paljon asioita. Et kyl mä ite ainakin yritän tsemppaa eteenpäin, mut valitettavasti kaikki ei aina jaksa. Pitää yrittää, et saa nähä mihin asti pääsee.

Edelliset haastattelulainaukset kuvaavat mielestäni hyvin sitä vaikeasti määriteltävää mielialaa, joka haastattelujen valossa asuntolassa vallitsee, sekä sitä vaikeaa tilannetta, jossa asuntolan asukas joutuu kamppailemaan. Nämä tekijät liittyvät olennaisesti myös syrjäytymiseen.

-- veikkaan et 99% talon väestä sanois samaa, et syrjäytymisen riski on älyttömän suuri.

5.2.4 Virastojen viidakossa

Muuttaessaan asuntolaan asunnottomalla on yleensä runsaasti erilaisia selvittämättömiä asioita sekä asioita hoidettavaksi. Aineiston osalta vaikuttaakin siltä, että ongelmia ja tehtäviä on niin paljon, että se tuntuu taistelulta tuulimyllyjä vastaan. Yksin paperitöitä tuntuu olevan niin paljon, että moni uupuu taakan alle. Asunnon etsimiseen liittyvän taistelun lisäksi monilla on harteillaan esimer-

kiksi rikos- ja oikeusjuttuja, huoltajuus- ja lastentapaamiskiistoja, velkaneuvotte-
luja tai avioero. Virastojen viidakossa – käsitteen poimin suoraan aineistosta
tarkoittamaan kaikkea tätä eri asioiden hoitoon liittyvää toimintaa ja työsarkaa.
Luonnollisesti asuinpaikan etsimiseen liittyviä hoidettavia asioita on asunnotto-
malla paljon. On tapaamisia eri tahojen kanssa sekä lippujen ja lappujen täyttöä
sinne ja tänne. Esimerkiksi kaupungin vuokra-asunnon hakukaavake täytyy uu-
sia kerran puolessa vuodessa. Nämä haasteet ja edellä mainittu uupuminen
ovat yhdistelmä, joka on Rälläkän miehelle suuri haaste elämässä.

Sosiaalityön ja muiden sosiaalipalveluiden tavoitteena on tukea asiakkaan siir-
tymistä itsenäiseen asumiseen. Tätä tavoitetta vaikeuttavat merkittävästi vuok-
ravelat. Tutkimustensa perusteella Tainio (2007) on tullut siihen tulokseen, että
vaikeimmin asutettavien joukkoon kuuluvat henkilöt, jotka ovat eri syistä jättä-
neet maksamatta vuokransa. (Tainio 2007, 27.) Kaikki haastateltavat ovat saa-
neet hädän kaupungin vuokra-asunnosta. Vuokrarästien ja/tai häiriön takia.
Osalla on myös vanhoja vuokravelkoja tai luottotiedot ovat muuten menneet.

No ne on ne asunnot joita ei saa vuokralle se ongelma. Kaikki me
varmaa pyöritää samoissa ongelmissa, että on luottotiedoissa mer-
kinnät ja meille ei oo asuntoja sitte. Me ollaan jonon hännillä.

Christa Salovaara-Karstu ja Vesa Muttilainen (2004) ovat tutkineet häätöjä osa-
na asunnottomuusongelmaa. Häädön perusteina olivat tyypillisimmin 2–3 kuu-
kauden ajalta maksamattomat vuokrat. Tutkimus osoitti, että nykyiset ongelmat
olivat alkaneet aikaisemmasta häädöstä. Varsinkin ne jotka oli häädetty häirit-
sevän elämän vuoksi, olivat heikoimmassa asemassa, sillä heillä oli myös päih-
de- ja mielenterveysongelmia. Ainoaksi vaihtoehdoksi heille jäivät usein sosi-
aalihuollon asuttamisratkaisut ja todennäköisimmäksi vaihtoehdoksi näytti muo-
dostuvan asuntolakierre. (Salovaara-Karstu & Muttilainen 2004, 96–97.) Sa-
massa tutkimuksessa todetaan, että vuokranantajat korostivat asukasvalinnan
kriteerinä hakijan asumishistoriaa. Hakijalla ei saa olla maksamattomia vuokra-
velkoja. Asunnottomuutta ylläpitävänä tekijänä vuokraveloilla on keskeinen
merkitys asuttamistyössä.

Muutama haastateltava huomautti myös, että monille asunnottomille asunnon saanti tuottaa ongelmia senkin takia, että yksin eläjien on vaikeampi saada asuntoa kaupungilta. Myös asumiskustannukset ovat yksinäisellä herkästi liian korkeat. Asunnon hakuun liittyvä työ tuntuukin usein turhauttavalta. Kaupungin vuokra-asuntojen saanti tuntuu mahdottomalta, tukiasuntoja joutuu odottamaan vuoden ja yksityiseltä on hyvin harvinaista saada asuntoa vuokrattua rahatilanteen takia. Erään haastateltavan mukaan tilanne on hankala. Hän on vakuuttunut, että saisi töitä jos hänellä olisi asunto. Ja toisaalta taas hän näkee että asunnon saanti mahdollistuu vain jos saa töitä ja on mahdollista maksaa yksityisen asunnon vuokra ja takuuvuokra. Tähän vaikuttaa työnantajien negatiivinen asenne asuntolassa asuviin työntekijöihin, joista mainittiin aiemminkin. Tosin työnteko asuntolasta käsin nähtiin myös hankalana etupäässä öisen metelin vuoksi.

-- koko ajan tässä on käsi ojossa, että jos tarjotaan niin mitä tahansa (työtä/KL)---siitähän se on kiinni. Niin sais niiku säästöjä, että pystyis maksamaan takuuvuokrat. Aika vaikee se on tonnikin löytää yks kaks. Kun ei oo tuloja niin ei.

Paitsi että virastojen viidakossa tarpomiseen vaaditaan runsaasti aikaa ja kärsivällisyyttä, niin muutama haastateltava kertoi, että usein papereita on hankala täyttää ja ne ovat vaikeaselkoisia. Eräs haastateltava arvioi, että monetkaan asuntolan asukkaat eivät edes ole tietoisia kaikista eduista ja tuista joita voisi hakea.

Lilli Autti ja Marja-Terttu Soppela (2007) toteavat tutkimustensa perusteella, että asiakkaan tulisi olla hyväkuntoinen ja voimissaan jotta hän pystyisi tekemään riittävän hyvän toimeentulotukihakemuksen. Hänen tulisi hallita sosiaalihuollon lainsäädäntö soveltamisohjeineen, saadakseen itselleen kuuluvat etuudet. Lisäksi hänen tulisi itse osata hakea harkinnanvaraista toimeentulotukea ja esittää sille riittävät perustelut. (Autti & Soppela 2007, 22.) Tämä tuntuu järkyttävältä ajatellen tilannetta ja ongelmia, joiden kanssa nämä asunnottomat joutuvat elämään.

Monet vastaajat näkevät toimeentulotuki- ja kelapäättökset ja tukiasuntojen jakoperusteet mielivaltaisina. Ja kun joku asia on onnistunut, sen ajatellaan johtuvan tuurista. Tietämättömyys tukiperiaatteista ja eri lakipykälien huono tuntemus ajavat osaltaan tähän ajatteluun. Epätietoisuudessa ja epävarmuudessa eläminen tekee tästä paperien pyöryksestä asiakkaalle vieläkin raskaampaa. En tietenkään voi sanoa, ettei epätasapuolista kohtelua esiinny, mutta jos ei tiedä pelisääntöjä on helpompi ajatella että peli on epäreilua. Tämä tekee asioiden hoitamisesta tuskallisempaa, on helpompi vain unohtaa.

jokin esimerkiksi mulla mättää niissä sossurahoissa koko ajan. et kyl mä tiedän että tuola osalla pyörii ihan hyvin nuo. Kelarahat ja näin. Kaikilla ne ei pyöri.

Asiat on niin jotenki... Nousee kylmät väreet, kun aina odottaa kauhulla, että jos ei vaikka saakkaan(toimeentulotukea/KL). Aina on semmonen mielessä, vaikka saakin sitten. Sen mikä kuuluukin. Mutta aina on semmonen mieliala, että ei saakkaan ja sitä ei halua kuulla. Ja sitä sitten estelee, eikä mene.

Et se on ihan muutama paikka mistä voi hakea tukiasuntoa ja tuurilla saada. S-kotien piti ottaa, mut ei ottanut!

Tutkijoiden mukaan sosiaalinen epäluottamus on keskeisellä sijalla huono-osaisuuden syvenemisessä. Ihmiset näyttävät tarvitsevan tietyn määrän luottamusta siihen että sosiaalisen elämän perustana olevilla yhteisillä arvoilla ja säännöillä on sitovaa merkitystä. Erilaiset pettymykset kuluttavat tätä luottamusta. Kun luottamus häviää, seuraa yleensä vetäytyminen ja epäluuloisuus, jopa vihamielisyys. (Tainio 2009, 144; Murto 1978, 55.) Moni haastateltava kokikin, ettei voi luottaa lopulta kuin itseensä. Tällöin avuntarjoajiin suhtaudutaan epäluuloisesti ja ajatellaan, että aina on itsestä kiinni miten homma toimii

Haastateltavien kertomukset asioiden hoitamisesta puhuivat omaa kieltään valtion virastojen byrokraattisuudesta ja tälle kohderyhmälle suunnattujen tukitoimien puutteellisuudesta. Esimerkiksi jonottaessaan Helsingin kaupungin vuokra-asuntoa asuntohaku pitää muistaa omatoimisesti uusia puolen vuoden välein. Eräs vastaaja kertoi, ettei hän edes tiedä miten kaupungilta haetaan vuokra-asuntoa, mutta jatkoi että onnekseen hänen kaverinsa oli täyttänyt internetis-

sä hakukaavakkeen hänen puolestaan parivuotta sitten. Puolet haastateltavista ei oikein tuntunut tietävän missä tilanteessa asunnon hakeminen ja saaminen haastatteluhetkellä oli. Aineiston perusteella välittyi se kuva, että mikään viranomaistaho ei ota kantaa asunnonhakutilanteeseen tai tarjoa tukeaan prosessissa jos asunnoton itse ei ole aktiivinen. Monet kokivat, että sosiaalityöntekijöiden kanssa oli hyvin vaikea päästä keskustelemaan yhtään mistään aiheesta.

Tästä on melkein kolme vuotta, kun ASSOsta tuli joku sosiaalityöntekijä, niin me juteltiin tuolla kakkoskerroksessa. Se jäi sinne jutteluasenteelle.

Mä tulin viime syksynä taas kerran tänne ja mä soitin fattaa ja pyysin maksusitoumuksen. Ja täs on nyt vuosi menny ja mä en oo sosiaalivirkailijaa nähny. Että siin on niiku palvelut. Jos aamulla yrität soittaa sinne niin saat tunnin yrittää, etkä saa kiinni. Sit jos tilaat ajan ni se menee joku puolentoist kuukauden päähä. Tosiaan nii. Mäki alan olee sen verran ikää tässä, et kyl mä nyt jonkun selvyden haluisin jo saada, et missä vaiheessa ja mitkä mahdollisuudet mulla ois esimerkiks sosiaaliviraston kautta kaupungin asunto saada.

Kyllähän assosta aina saa tukea asunnon hakuu, mutta aina pitää kaikki tehdä itse. Ni se on vähä vaikeeta kumminki. Ja sit kun tääl on noita vanhoja, jotka on juonu monta vuotta, ni eihän ne jaksaa tehdä mitää semmosta. Ne vaan roikkuu näissä asuntoloissa ja vittuuntuu.

Myös sairaaloiden sosiaalityöntekijät ovat olleet huolissaan siitä, miten fyysisesti sairaat, mielenterveysongelmaiset tai päihkeitä käyttävät pärjäävät sosiaaliviraston byrokratiassa, kun heidän eivät tavoita työntekijöitä hoitaakseen asiakkaidensa asioita. (Autti & Soppela 2007, 1.) Sosiaalityön yhteiskunnallisia tehtäviä ja paikkoja tutkineen Kirsi Juhilan mukaan on kohtuutonta olettaa että vaikeassa elämäntilanteessa olevat ihmiset jaksaisivat itse selvittää etuus- ja palveluidakkoa sekä räätälöidä ja vaatia itselleen sen pohjalta sopivan palvelukonaisuuden. (Juhila 2006, 177.)

Akuuttiin hätään on vaikea saada tukea. Erityisesti päihdehoitoon on vaikea päästä. Lisäksi asuntolassa asuvan päihdehoito on erityisen haastavaa kun laitoshoidon jälkeen täytyy useimmiten palata suoraan takaisin asuntolaan, jossa päihdeet ovat melko arkipäiväinen asia.

Ku halua pois ongelmista, ni sitä apuu pitäs tarjoo niiku välittömästi. Suht nopeesti. Ettei se niiku vie viikkoja. Et mitä mäki oon tarvinnu, ni oon saanu tyylil kuukauden päähä ajan. Et jos on akuuttii ni se on aika nihkeetä. Ei oikeen palvelut kohtaa. Just ku on asunnoton ni jengi ohjaa paikast toisee.

Tainion mukaan sosiaalipalveluita on yhä vaikeampi saada ilman ajanvarausta, vaikka tätä nykyä asunnottomille onkin oma eriytynyt sosiaalipalvelutoimisto. Hän onkin todennut tutkimuksessaan, että asunnottomien kohdalla sosiaalihuollon toteuttaja näyttää olevan useimmiten etuuskäsittelijä, toimistos sihteeri tai kanslisti. Niin vaikeaa on tänä päivänä tavoittaa sosiaalityöntekijää ASSOssa. (Tainio 2009, 114, 143.)

5.2.5 Nöyryys ja kiitollisuus

Kaikkien edellä ilmenneiden ongelmien perustella voisi ajatella, että asukkaat eivät näe hyvää missään eivätkä koe kiitollisuutta, mutta asia olikin melkein päinvastainen. Minä yllätyin siitä miten kauniisti asukkaat puhuivat paikasta ja henkilökunnasta kaiken kaikkiaan, sekä siitä miten kiitollisia he olivat pienimmistäkin seikoista. Myös Hannele Tainio törmäsi tutkimuksessaan asunnottomien kiitollisuuteen ja vaatimattomuuteen. Esimerkiksi asumistoiveita kysyttäessä he olivat hyvin vaatimattomia asumistason suhteen ja esimerkiksi siitä että nukku-mispaikassa sai jalat suoriksi oltiin jo kiitollisia. (Tainio 2009, 87.)

Mä oon niin kauan ollu, että en minä mitään kaipaa.

Mä kiitän siitä, että henkilökunta jaksaa katsoo minua ja meitä muita. Jossain jokaisen täytyy olla. Ja mä sanon, että se on hieno asia kun on tämmönen paikka!

Mul on hyvä olla nyt. Kun saan olla täällä.

Ei se mun mielestä heille niinku kuulu. Eikä mun mielestä silleen kuulu, että sinne (henkilökunnan/KL) puolelle kallistutaan, että 'auttakaa, auttakaa'. Kun niillä on se oma duuninsa, niin jos siihen pitäs

vielä kuunnella meidän juttuja, niin ei ei... Kyl se riittää, ne tekee ihan tarpeeks.

No ei nää täällä paljon valita kun omasta terveydestään nää kaverit. TV-jutuista ja kaukosäätimistä ja tälläsistä toisarvosista asioista.

No kaikkeen tottuu, kyllähän mä nyt täällä oon.

Toisinaan oli vaikea saada haastateltavaa löytämään edes yhtä kehittämisideaa tai epäkohtaa tai vikoja muualta kuin itsestään. Useampi teki niinkin, että haastattelun lopuksi vielä selitti, että vaikka onkin kertonut epäkohdista niin haluaa silti korostaa kuinka kaikki on omaa syytä. Vaikutti siltä, että nämä haastateltavat eivät koe, että heille kuuluisi yhteiskunnan taholta minkäänlainen ylimääräinen tuki kohdatuista vastoinkäymisistä huolimatta. ”No kyllähän se mun homma on, ei niiden tarte.” –asenne oli vallalla. Muutama tunti suoranaista häpeää tilanteestaan. Eräs vastaaja kertoi häpeävänsä niin kovasti alkoholin käyttöön eräessä tukiasunnossa, mikä oli johtanut uloskirjoittamiseen, ettei ole kehdannut sen koommin hakea uutta tukiasuntoa.

5.3 Kehittämisehdotukset

Jo edelläkin ilmi tulleista haastateltavien mainitsemista haasteista ja ongelmista voi päätellä kehittämisen paikkoja, mutta kysyessäni kehittämisideoita, niin esiin nousi uusia asioita, jotka eivät olleet tulleet ilmi vielä keskustellessamme arjen haasteista. Päästessään ideoinnin vauhtiin muutama haastateltava intoutui visioimaan myös hyvin kokonaisvaltaisesti julkista palvelujärjestelmää. Remonttiin ja tuleviin muutoksiin suhtauduttiin tyynesti eikä niistä kannettu huolta. Tosin pari vastaajaa toivoi asuntolalta lisää informaatiota siitä mitä oli tulossa, sillä asuntolassa kiersi kuulemma vain huhu-puheita.

Käykö niin että tää Rälläkän porukka siirretään tohon kirkkopuistoon ja puoljoukkueteltat ja soppatykit.

5.3.1 Asuntolan fyysisen ympäristön kehittäminen

Haastateltavien toiveet asuntolan fyysisten puitteiden kehittämiseksi olivat hyvin yhteneväiset. Kaikki haastateltavat tuntuivat olevan samoilla linjoilla tilatoiveiden suhteen. Tilojen ahtaus puhutti paljon vastaajien keskuudessa. Ensinnäkin huoneet ovat heidän mukaansa kovin pienet, eritoten säilytystilojen osalta. Omia henkilökohtaisia tavaroita on vaikea saada mahtumaan yhteen kaappiin. Siivoamisen helpottamiseksi lattioilla ei saa säilyttää mitään. Monet asukkaat haluavat säilyttää huoneissaan myös elintarvikkeita, sillä yhteisen keittiön kaapeista ruuat helposti häipyvät toisten suihin. Huomasin, että eräs asukas säilytti huoneessaan myös kylmätuotteita, eineksistä maitotuotteisiin. Haastattelujen pohjalta kävikin ilmi, että ongelmana yhteiskeittiöissä on paitsi varastelu niin myös tilojen ahtaus. Esimerkiksi yksi normaalikokoinen jääkaappi ei tahdo riittää 10–40 miehelle. Välillä ruoan tekovuoroakin joutuu odottamaan, sillä kussakin keittiössä on vain kaksi hellan levyä, eivätkä ne toimi samanaikaisesti uunin kanssa.

Muutamasta haastattelusta nousi esiin idea varastoista, joissa voisi säilyttää tavaroita, jotka eivät mahdu huoneisiin, esimerkiksi entisen asunnon irtaimistoa.

Jos täällä olis joku varastopaikka. Mihin sais edes ne kaikki tärkeimmät tavarat, tunnearvosia, lapsuuden arvostia...huoneessakaan ei saa säilyttää. Sängynaluset pitää olla puhtaat, että siivoaja pääsee. -- on vaan yks korkea kaappi johon saa tavaraa. Mutta ripustinpuuta siinä ei ole.

Asuntolan yleiseen viihtyvyyteen puututtiin myös haastatteluissa. Useampi haastateltava näki siinä kehittämistä. Käytävät ja olohuoneet mainittiin kolkkoina ja tunkkaisina, mutta ratkaisuehdotuksia niihin oli vaikea löytää. Eräs haastateltava sanoi, että olisi mukavaa jos olohuoneissa olisi matot ja nojatuolit ja ne olisi sisustettu viihtyisiksi. Toinen haastateltava taas mainitsi ongelmana tekstiilipäälysteiset kalusteet, sillä hänen kokemuksensa mukaan ne olisivat hetken päästä kuitenkin ulosteessa. Muutama haastateltava toivoi erillistä tupakointitilaa yleisen viihtyvyyden parantamiseksi.

Eräs haastateltava toi esiin tärkeän huomion. Hän sanoi, että asuntolan siisti ulkomuoto ja järjestyksessä olevat paikat voisivat motivoida ihmisiä pitämään itsekin parempaa huolta siisteydestä.

Vähän vois olla siistimpi tietysti. Sitä ois ehkä sitte itekki siistimpi, eikä jättäis tänne kaikkee... Hyvin äkkiä tulee niiku hällä väliä –tyyli.

Myös Tainio (2009) on tutkimustensa valossa nähnyt tilaratkaisut tärkeinä asunnottomien majoituksessa, ne vaikuttavat hänen mukaansa asiakkaiden ja työntekijöiden vuorovaikutukseen, toimintoihin, turvallisuuteen ja viihtyvyyteen. Heikon tai heikentyvän toimintakyvyn myötä ikääntyneillä, mielenterveys- ja päihdeongelmaisilla on erityisiä tarpeita myös asumisturvallisuuden suhteen. Hän lisää vielä omien kokemustensa perusteella, että kaikki Helsingin asuntolat edellyttävät tilojensa puolesta asukkailta omatoimisuutta ja vähintään tyydyttävän tasoista fyysistä toimintakykyä. (Tainio 2009,123.)

Asuntola-asumisessa valtaosa kaipasi enemmän omaa rauhaa. Yhtä lukuun ottamatta kaikki toivoivat uuteen asuntolaan vain yhden hengen huoneita. Lisäksi huoneiden äänieristykseen toivottiin parannusta.

Se ois just hyvä et ois oma rauha. Et saa olla ihan miten vaan.

Jos omassa huoneessa hiljasta on, niin ei tarvii kun kuiskaa niin kaikki kuuluu. Eihän täällä mitää eristeitä oo seinissä.

Myös viranomaissuosituksissa ja laatuksiteereissa suositellaan yhden hengen huoneita, koska ne tarjoavat yksityisyyden suojan, oman rauhan ja intimitetin. Vain poikkeustapauksissa huoneisiin voitaisiin sijoittaa kaksi henkilöä. (Tainio 2009, 124.)

Suurimpana yksittäisenä ”uutena toiveena” varsin moni toi esille jonkinlaisen harrastehuoneen. Hieman eri asioita mainittiin mitä se saisi pitää sisällään. Useimmiten mainittiin ainakin biljardipöytä. Myös muita pelejä toivottiin, kuten tikkataulu, sakki ja tietokonepelit. Lisäksi huoneeseen toivottiin internetyhteyttä sekä musiikin kuunteluun tarvittavia laitteita. Muutammat haastateltavat mainitsi-

vatkin olennaisena sen, että tällaisessa harrastehuoneessa pitää meteliä ja soittaa musiikkia mihin vuorokauden aikaan vaan, välittämättä naapureista. Eräs näistä haastateltavista mainitsikin ahdistavana kun yöllä ei väsytä, kun ei voi tehdä juuri mitään ettei herätä huonetoveria ja seinänaapureita.

Vaikka ideoita fyysisten puitteiden parantamiseen tulikin haastatteluissa runsaasti, niin moni suhtautui remonttiin kuitenkin vaatimattomasti. Lähes puolet haastateltavista halusi painottaa sitä, että tärkeimmät korjaustarpeet ovat muualla kuin rakennuksen puitteissa.

Vähä uutta maalia seinää vaan!

Tärkeintä on että on niiku katto päällä. Vaikee tänne saada semmosta, jos koittais mallii hakee... ei tääl oo tiloja mihkää pelikenttiä ja tommosii.

Vois olla kyllä kaikille, kaikenlaisille olla joku isompi olohuone sitte. missä vois seurustella nää parempiosaset ja huonompiosaset. Kyllä monesti kuulee mielenkiintosisia juttuja näiltä alkoholisteilta ja huumeenkäyttäjiltä. Monet on hyvin viisaitakin.

5.3.2 Asuntolan palvelut ja toiminta

Kysyessäni haastatteluissa asukkaiden ajatuksia siitä miten asuntolan toimintaa voisi kehittää, mikään idea ei noussut erityisen suosituksi. Toisin kuin fyysisten olosuhteiden kohdalla ”näihin henkisiin olosuhteisiin” oli eriäviä mielipiteitä parannustarpeista. Puolet haastateltavista oli ennemminkin sitä mieltä, että mitään ei oikeastaan ole tehtävissä tilanteen parantamiseksi. Positiiviset muutokset lähtisivät yksinomaan asukkaista itsestään. Nämä haastateltavat näkivät pääsääntöisesti myös henkilökunnan toimenkuvan sopivana ja kiitettävänä. Tosin haastattelujen edetessä osa näistäkin haastateltavista alkoi nähdä erilaisia kehittämistarpeita.

Vaikka henkilökunnan työ keräsikin runsaasti kiitosta, niin moni koki että olisi hyvä jos olisi tiedossa selkeämmin kenen puoleen kääntyä missäkin asiassa.

Osa tuntui ajattelevan, että asukkaiden on turha kysyä henkilökunnalta apua mihinkään asioiden hoitoon, heidän roolinsa nähtiin ennemminkin kuin majointuspalvelun pyörittäjinä. Muutama vastaaja kaipasi ylipäättään lisää henkilökuntaa, muutama taas lisää henkilökuntaa kerroksiin tarkastamaan välillä, että kaikki on kunnossa. Useampi haastateltava näki asuntolassa olevan sairaanhoitajan roolin tärkeänä.

Lisäksi muutama näki tarpeellisena, että talosta löytyisi myös oma sosiaalityöntekijä joka pääsisi ”kaikkiin tarvittaviin tietokantoihin”. Heidän mukaansa se helpottaisi paljon, varsinkin kun ASSOn sosiaalityöntekijää on vaikea tavoittaa. Yksi haastateltava halusi, että olisi erikseen myös nimetty myös esimerkiksi päihdetyöntekijä ja psykiatrinen hoitaja. Tämä vastaaja ajatteli, että olisi selkeämpää näin asukkaiden kannalta kun tietäisi kenen puoleen kääntyä missäkin ongelmassa. Asuntoloiden henkilöstöllä ei kuitenkaan lain puitteissa ole kelpoisuusvaatimuksia. (Tainio 2007, 16.)

Täätki on tätä kansaa paljon ja paljon ongelmii, mut ei oo niiku tarpeeks jeesaajii.

Kysyin haastatteluissa, tarvitsisiko asuntolasta tai jonkin muun palvelun tarjoajan taholta tarjota enemmän tukea asioiden hoitamiseen, esimerkiksi työnhakuun. Useimmiten minulle vastattiin, että tuen tarjoamista kaivataan, mutta samaan aikaan nähtiin, että tukea ei tarjota ellei sitä itse määrätietoisesti hae. Tämä paradoksaalinen ajattelumalli viitanee siihen, että tämä kohderyhmä ei ole juuri tottunut saamaan tukea ilman aktiivisia omia ponnisteluja ja siitä, että palveluohjaustyypinen apua ei ole ollut tarjolla.

Se ois hyvä. Ja kyl se sit varmaa onnistuis. Mut siihenki tarvii sitä omaa aktiivisuutta. Et ei kukaa tuu koputtaa ovej.

Noku emmä oo sitä aktiivisesti kyllä hakenukkaa (asuntoo/KL). Et oisinhan mä saanu siihen varmaan tukee.

Kyl ne tuol ASSOs ihan hyvin auttaa noihi kämppäjuttuihi, mut se on sit vaa ittest kiinni et jaksaks hakee.

Edellä olevien kaltaiset vastaukset olivat yleisiä vastaajien keskuudessa. Palveluohjaus tyyppinen tuki saattaisi palvella heidän tarpeitaan. Jos suurin ongelma liittyy siihen, että yksin ei saa aikaiseksi niin että joku voisi olla siinä auttamassa. Sain kuulla, että moni oli jäänyt vaille tukea omaa ”saamattomuuttaan”. Eräs haastateltava toivoi, että tällaista tukea saisi enemmän talon henkilökunnalta.

No et auttais noitten papereitten ja lippujen ja lappujen täyttämises. Niiku hakis noit hakukaavakkeita ja esittelis et ois niiku mahdollisuus tämmösee ja tämmösee.

Tainio (2009) on selittänyt näitä vaikeuksia osittain sillä, että pitkäaikaisasunnottomat ovat usein niin sairaita ja ongelmaisia, että he eivät kykene opettelemaan vaadittavia taitoja. Tainion mukaan nämä ihmiset tarvitsisivatkin joustavaa henkilökohtaista palvelua. (Tainio 2009, 129.)

Henkilökunnan ja asiakkaan välille toivottiin vahvempaa sidettä ja luottamuksellisia keskusteluja. Muutamat ehdottivat, että uuden asukkaan tullessa taloon, pitäisi hänen tilanteensa kartoittaa selvittämällä mitä tarpeita on ja onko asunnonhakuprosessi käynnissä. Eräs haastateltava oli pohtinut, että tällaisessa ”tulohaastattelussa” pitäisi kysyä asukkaalta muun muassa syistä minkä takia on tullut asuntolaan ja onko päihdeongelmaa. Tämän perusteella ihmisiä voisi hänen mukaansa jakaa eri osastoihin kuten esimerkiksi päihdeettömään kerrokseen asuntolassa. Myös muutama muu kaipasi enemmän tarkkuutta ja kuria päihdetyössä asuntolassa.

Pitäisi niitten olla pikkutarkkoja ja kysyä jo suoraan että et kai sinä sen alkoholin perässä ole ja ettei kai ole putki päällä ja varottaisivat siitä. Kyllä se on se alkoholi; menettää perheensä, tulee avioero ja kaikki.

Haastatteluissa esitettiin, että kaikilta kenellä on vähänkään päihdeongelmaa, edellytettäisiin säännöllinen hoitosuhde A-klinikan kanssa. Toisaalta myös katkolle ja pidempi aikaiseen päihdehoitoon pitäisi heidän mukaansa päästä asuntolasta helpommin, sillä niissä olosuhteissa raitistumiskamppailu on vaikeaa. Muutenkin yhteistyössä eri viranomaistahojen kanssa kaivattiin parannusta, ett-

ei ongelmassakaan putoaisi tyhjän päälle tai jäisi roikkumaan vuosiksi asuntola-kierteeseen.

Et se on paha jos täältäki lentää ulos ni sit on vähä et mitäs nyt. Et tänne ku pääsee, ni se ois hyvä, että täältä ohjattais sitte jonnekki hoitoo eikä pihalle.

5.3.3 Asunnottomien palvelut yleisellä tasolla

Asunnottomien palveluja yleisellä tasolla koskevat kehittämissuositukset liittyivät useimmiten asunnon saannin helpottamiseen tai asunnon säilyttämiseen. Ensimmäkin kaupungin vuokra-asunnotilanteen näki lähes jokainen haastateltava kestäättömänä. Häätöjä saaneen tai vuokravelallisen asunnon saantiin haluttiin helpotusta. Asuntojonoihin tarjottiin ratkaisuksi myös uudisrakentamista, että asunnottomillekin riittäisi asuntoja.

Et kyllähän kansa voi huonosti, ku Helsinki ei hoida hommii sisäsesti. Asunnot kaikille heti! Kenenkää ei pitäs elää tälle.

Purkais ne jonot oikeest pääst ja rakentais vähä lisää tönöi.

Ottakaa huomioon ne asunnottomat, joilla ei ole minkäänlaista mahdollisuutta kaupungin vuokra-asuntoon. En nyt tarkota ihan niitä tenukpejä, mutta sellasia joka on nuhteeton.

Asunnottomien mahdolliset erityistarpeet asumisessa kaipaivat haastatteluiden valossa enemmän huomiota. Erityisesti kaivattiin erilaisia päihdepalveluita jotka tukisivat päihdeettöntyä elämäntapaa ja helpottaisivat hoitoon pääsyä. Intensiivisempi tuki sosiaalipalveluiden taholta täysin itsenäisessä tai tuetussa asumisessa nähtiin muutamassa haastattelussa tärkeänä. Useampi haastateltava näki tukiasunnon saannin lähes mahdottomana. Niitä koskevat asuttamisen kriteerit näyttäytyivät aineiston valossa liian rajaavilta. Esimerkiksi vaatimus raittudesta tai yhteisöllisen arkielämän taidoista on monelle asuntolan asukkaalle liikaa. Sitä paitsi asuntola-asumisen jälkeen kaivattiin ennen muuta omaa rauhaa eikä yhteisöasumista. Toisaalta pidettiin kohtuuttomana, että tukiasuntoa joutuu jonottamaan vähintään vuoden asuntolassa. Sen nähtiin huonontavan

myös tukiasumisen onnistumisen mahdollisuuksia. Niin ikään erikoistuneempia tuki- ja soluasuntoja kaivattiin, jotta samojen ongelmien kanssa kamppailevat olisivat samoissa paikoissa.

Otettas (ASSOssa/KL) määrättyllä tavalla, mahdollisuuksien mukaan, huomioon se, että minkälaiset tarpeet kaverilla on. Esim. onko lääkitys, tarvetta lääkärin hoitoon... Onks krooninen sairaus... Ne vaikka kartotettais. Sen mukaan sitte osotettas asumispaikka.

Et jos toi päihdehuolto ja noi toimis vähä iisimmin, et ois vähä letkeempää, ni jengi menis enemmän sinne. Hakeutuis niiku oikeille teille. Helsingis varsinki toi päihdehuolto on aika huono.

Myös Törmä & Huotari (2005) ovat tulleet tutkimuksissaan siihen tulokseen, että päihdepalvelut ja asunnottomat eivät kohtaa. Asunnottomille asiakkaille on heidän elämäntilanteestaan käsin ylivoimaisen vaikeaa kiinnittyä päihdepalveluihin. Esimerkkinä he mainitsevat, että mahdollisuudet korvaus- ja ylläpitohoitoihin ovat huonot. Niihin liittyvän pitkän arvioinnin läpikäynti on vaikeaa. (Huotari & Törmä 2005, 115.)

Asunnon säilyttämistä tukevissa pohdinnoissa kaksi ideaa nousi ylitse muiden. Yli puolet vastaajista oli sitä mieltä, että ratkaisuna voisi olla välitystiliasiakkuus. Siis että, sosiaalilautakunta ottaa asiakkaan sosiaaliturvaetuudet hallintaansa, mikäli sosiaalitoimessa katsotaan, että asiakas ei kykene syystä tai toisesta itse hoitamaan asioitaan. Muutamat ehdottivat jonkinlaista tukihenkilökäytäntöä, että joku kävisi katsomassa kuinka asuminen sujuu ja auttaisi tarvittaessa asioiden hoidossa.

Kai se asuminen aina johki tavallisii juttuihi kaatuu. Useimmiten jengi ei niiku osaa hoitaa sellasii yksinkertasii asioita. Niiku vuokra maksetaa ajois. Tai jos joku sossu laittaa sun vuokrat rahat sun tilille ni sit ne niiku tuhlaa ne johku toisee. -- Kai siel (asunnonnossa/KL) vois käydä joku kattoo niiku et kaikki on kunnos.

Semmonen tukihenkilö, joka kävis sielä sitte viikottain tai jokatoimen viikko tai...Käy tarkistamassa, että asiat on kunnossa. Että on siivottu ja tehty nää välttämättömät kodinhoitotyöt ja vois olla mukana Kelalla, sosiaalitoimistossa...Kaikille se ei oo helppoo, esimerkiks mulle se on tosi vaikeeta.

Vaikka ideoita asunnottomien palvelujen kehittämiseksi tulikin kohtalaisesti, niin moni oli sitä mieltä että kysymys on vaikea ja että asian ratkaiseminen vaatisi isoja yhteiskuntapoliittisia muutoksia. Muutama suhtautui myös hyvin skeptisesti mahdollisuuksiin parantaa järjestelmää.

Kyllähän noi virkaihmisetki mieltii, että mitä noille tehtäs!

On paljon asunnottomia ja paljon kenellä on ongelmaa. Ni se on niin iso ongelma jo itsessään koko juttu, et pitäis ottaa ison jengin haltuun koko juttu ja päättää uusiksi asioista.

6 YHTEENVETO

Tutkimukseni tarkoituksena oli tukea Pelastusarmeijan miesten asuntolan toiminnan kehittämistä ja selvittää asuntolassa asuvien pitkäaikaisasunnottomien miesten kokemuksia asunnottomuudesta sekä näkemyksiä palvelutarpeista. Sainkin haastatteluissa runsaasti vastauksia asukkaiden päiväohjelmasta, ajatuksia arjesta ja kehittämis ehdotuksia.

Päivän kulkua asuntolassa ohjailevat pitkälti pakolliset virastokäynnit ja asioiden hoito. Arki rakentuu niiden ja perustarpeiden tyydyttämisen ympärille. Haasteita asuntola-asukkaan elämään tuovat kuitenkin monenlaiset ongelmat, jotka ovat aineiston valossa jo käyneet tyypilliseksi tälle ihmisryhmälle. Olen jakanut nämä ongelmat tässä kolmeen ryhmään:

1. Menneisyydestä seuraavat ongelmat: Monenlaiset, useimmiten henkilökohtaiset, ongelmat jotka ovat saattaneet varjostaa asukkaan elämää jo vuosikymmeniä. Usein nämä ongelmat ovat vaikuttaneet henkilön asunnottomuuteen. Tällaisia ongelmia ovat esimerkiksi erilaiset riippuvuudet, vastoin käymiset ihmissuhteissa, työttömyys ja köyhyys.

2. Yhteisasumisesta aiheutuvat ongelmat: Erilaisia arjen haasteita jotka johduvat välillisesti siitä, että lähes 250 eri elämäntilanteissa olevaa miestä asuu saman katon alla olosuhteissa jotka ovat vaatimattomat ja ahtaat jakaen keskenään asuintilat. Tällaisia ongelmia ovat esimerkiksi meteli, konfliktit, rasismi, turvattomuus ja tapojen tarttuvuus
3. Aukot asunnottomien palvelujärjestelmässä: Hankaluudet asioiden hoidossa sekä puutteet palvelukentässä. Tällaisia ongelmia ovat esimerkiksi byrokrania, palvelunjärjestäjien resurssipula, toimimaton asuttamisjärjestelmä, monimutkaiset menettelytavat ja eri palvelunjärjestäjien toimimaton yhteistyö.

Jo yksikin näistä ongelmaryhmistä tuottaisi haasteita kenen tahansa elämään, mutta useamman esiintyminen on vaikutukseltaan jo enemmän kuin osiensa summa. Eli nämä ongelmat toimivat erityisen huonosti yhdessä. Aineiston valossa useimmiten vastaajat kärsivät kuitenkin kaikista näistä ongelmakentistä. Näiden kaikkien ongelmien kasaantuminen aiheuttaa taas psyykkisiä ongelmia ja syrjäytymistä. Nämä moniulotteiset ongelmat ovat raskas taakka kannettavaksi asunnottomalle, eikä resurssit tahdo enää riittää edes tärkeiden asioiden hoitoon. Niinpä ne voivat osaltaan pitkittää asunnottomuutta ja asuntola-asumista. Tämä on linjassa Tainion tutkimuksessaan (2009) listaamien pitkäaikaisasunnottomuutta ylläpitävien tekijöiden kanssa. (Tainio 2009, 139–145.)

Haastattelujen valossa pitkäaikaisasunnottomat eivät saa tarpeeksi tukea asunnon hakuun ja asumiseen. Sopivia asumismuotoja ei ole riittävästi tarjolla. Monet asunnottomat ovat ”saaneet” rauhassa jämähtää asuntolaan, useimmiten vielä sosiaalitoimen rahoilla, mikäli eivät ole kyenneet aktiivisesti ajamaan asioitaan ja asunnon saamista. Kukaan ei tunnu tarjoavan tällaiselle asuntoa. On paljolti omasta aktiivisuudesta kiinni ennen kuin saa minkäänlaista apua. Tilanne on niin huono että moni ei edes tiedä minkälaista apua olisi saatavilla. Vaaditaan paljon ponnisteluja, kun otetaan huomioon minkälainen taakka näillä ihmisillä on kannettavanaan jo valmiiksi. Kuten edellä on todettu, tämän taakan alle on moni uupunut ja lukkiutunut kahdeksan neliön huoneeseensa välittämättä enää edes asunnon saannista. Moni asunnoton syyttää vain itseään ongelmis-

taan ja kokee, että hänen täytyy myös omin voimin niiden kanssa pärjätä. Helposti tällainen asunoton jääkin ongelmiseen yksin. Tämä on valtava haaste asunnottomien palveluille yleisesti.

Aineistosta nousi esiin myös sellainen ilmiö, että tavat tarttuvat herkästi asuntolan kaltaisessa asumisyhteisössä. Erityisenä esimerkkinä näistä tavoista mainittiin päihteiden käyttö. Päihteet kuuluvat päihteettömänkin asuntolan arkeen ja useat ongelmat juontavat juurensa jo vanhastaan niistä. Myös suurena kehittämisalueena nähtiin päihdetyö niin asuntolassa kuin sen ulkopuolellakin. Toimiva päihdetyö nähtiin niin ikään olennaisena itsenäistä asumista tukevana tekijänä. Tainio (2009) näkee myös, että raittiutta edellyttävä asuttamismalli ja elämänhallinta ovat ylivoimaisia moniongelmaisille asiakkaille. Tulin tutkimuksessani samaan johtopäätökseen siitä, että osa kroonisista päihteiden käyttäjistä on jo niin lamaantuneita, että se rajoittaa heidän kykyään saada heille oikeutettuja palveluja. Muun tarkoituksenmukaisemman palvelujärjestelmän puutteen vuoksi he uhkaavat jäädä palveluiden ulkopuolelle. (Tainio 2009, 107–108.)

Vuosikymmenien kuluessa asuntoloita ovat kritisoineet niin tutkijat, asiakkaat kuin viranomaisetkin. Asuntoloita on luonnehdittu sosiaalisten ongelmien säilöiksi, joihin kertyy sellaista psykososiaalista problematiikkaa, jonka edessä professionaalinen palvelujärjestelmä on avuton. (Tainio 2009, 121.) Myös tässä tutkimuksessa on käynyt ilmi paljon asuntolaelämän ongelmakohtia. Aineistosta ilmeni toisaalta vahvasti, että asuntoloita tarvitaan vielä tänäkin päivänä. Asunnottomuuden sattuessa kohdalle, asuntola on usein kätevä ja nopea ratkaisu löytää katto pään päälle edullisesti. Useampi haastateltava kertoi, että ellei Alppikadun asuntolaa olisi, heillä ei olisi mitään paikkaa minne mennä.

Eri teemat kietoutuvat vahvasti toisiinsa. Joka teema-alueen kohdalla esiin nousi vahvasti erilaiset ongelmat. Aineisto-kappaleen jaottelu olikin vaikeaa, kun koetti välttää päällekkäisyyksiä. Toisaalta myös se, että tietyt asiat linkittyivät moneen osa-alueeseen, oli tulos sinänsä. Esimerkiksi päihteet liittyivät tavalla tai toisella moneen teemaan.

7 POHDINTA

7.1 Tulosten pohdinta

Varsinaisia hypoteeseja en ollut asettanut tutkimukselle. Aikaisempien tutkimusten ja kokemusteni perusteella olisin odottanut, että haastateltavat olisivat kaivanneet enemmän asioita elämäänsä ja, että heillä olisi ollut suurisuuntaisempia kehittämissuhteita ja toiveita remontin suhteen. Yllättävää olikin miten kiitollisia haastateltavat olivat pääosin kaikesta saamastaan avusta ja tuesta.

Kuten jo edellä totesin, aineistosta nousseet ajatukset ja ilmiöt oli osin hyvin vaikea pilkkoa eri teema-alueisiin. Esimerkiksi palvelutarpeita koskevat ajatukset ja kehittämissuhteet olisi toisaalta voinut laittaa kaikki omaan kappaleeseen. Haastateltavat puhuivat lähinnä yleisesti palvelutarpeista, ei niinkään että mikä palvelu kuuluisi asuntolalle ja mikä esimerkiksi Assolle. Mielestäni asuntolassa asuvat asunnottomat kaipaisivat entistä verkostoituneempaa apua eri palveluiden tarjoajien yhteistyössä. Tämä voisi auttaa myös selkeisiin ongelmiin erililaisten palveluiden ja palvelun tarvitsijoiden kohtaamisessa. Myös palveluohjaus –työmalli ja moniammatillinen yhteistyö tukisi tätä päämäärää. Ennen muuta kaupungin ja asuntoloiden välistä yhteistyötä tulisi tiivistää. Näkisin ettei siihen tarvitse niinkään lisäresursseja vain uusia toimintakäytäntöjä.

Jatkotutkimuksena olisi antoisaa haastatella Pelastusarmeijan Alppikadun asuntolan työntekijöitä vastaavin tutkimuskysymyksin. Kaiketi nämä kaksi tutkimusta voisi myös yhdistää. Olisi mielenkiintoista vertailla näiden kahden ryhmän näkemysten eroja ja yhtäläisyyksiä. Toinen kiinnostava teema olisivat pitkäaikaisasunnottomuuden syyt ja siihen vaikuttavat tekijät pitkäaikaisasunnottoman näkökulmasta. Toisaalta asuntolan remontin valmistuttua voisi kysyä (pitkäaikaisilta) asukkailta heidän näkemyksiään tapahtuneista muutoksista ja siitä kuinka ne ovat vaikuttaneet heidän elämäänsä asunnottomina.

Tätä tutkimusta tehdessä minulle valkeni kuinka asunnottomilta asuntolan asukkailta puuttuvat monet elämän perusedellytykset. Asunnottomana on vaikea järjestellä tai suunnitella elämäänsä. Opin ymmärtämään erityisesti sosiaalisten suhteiden säilyttämisen ja luomisen vaikeuden asunnottomana asuntolo-olosuhteissa. Toisaalta myös oman rauhan löytäminen voi olla vaikeaa. Lähempää tarkastellessa elinolosuhteet vaikuttivat osin epäinhimillisiltä. Enkä tarkoita tällä niinkään asuntolan puitteita kuin elämäntilannetta jossa nämä ihmiset joutuvat nyky-yhteiskunnassa elämään jopa useita vuosia, vailla kunnollisia mahdollisuuksia muutokseen.

Asunnottoman tilannetta korjaavat toimenpiteet ovat päivä päivältä vaikeampia. Huono-osaisuuden kasautuessa ja syrjäytymisen pahetessa normaalit asunnottomien palvelut eivät enää riitä vaan asunnottomuus pitkittyy ja pitkittyy. Vaikeasti asutettaville tarvitaan yhä raskaampia puuttumis- ja auttamiskeinoja. Tarvitaisiin hyvin eriytyneitä palveluita. Tällainen kehitys on toisaalta arveluttavaa, sillä se aiheuttaa yhteiskunnan polarisoitumista. Ennalta ehkäiseviin toimiin olisi ryhdyttävä pian.

Vaikka asunnottomuus koskettaa vain marginaalista joukkoa pääkaupunkiseudun väestöstä, se on edelleen sekä yhteiskuntapoliittinen ongelma että henkilökohtainen tragedia. Asunnottomuudessa keskeinen tekijä ei saa olla asunnottomuuden syy vaan jokaiselle pitäisi löytyä yksilöllisistä tarpeista käsin inhimillinen asumismuoto kansalaisen perusoikeutena.

7.2 Tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden tarkastelu

Koko tutkimusprosessin ajan on täytynyt perustella itselle ja muille valintoja tutkimuksen aiheista ja vaiheista. Miksi halusin tehdä opinnäytetyön juuri asunnottomista? Miksi halusin haastatella heitä? Miksi kysyin tietyt kysymykset? Miksi tulkitsin vastauksen näin? Tietysti minua on ohjannut pitkin matkaa tutkimusongelma johon olen koettanut saada mahdollisimman tyhjentävän vastauksen joka osoittaisi myös tutkimuksen luotettavuutta. Kuitenkin nämä tutkimuksen varrella esitetyt kysymykset ja niiden pohdinta ovat palvelleet myös tutkimuksen etiik-

kaa. Tämä pohdinta on täytynyt aloittaa jo ennen kuin tutkimusongelmasta on tullut kaikkea ohjaava tekijä. Jo tutkimuskohteen valinta on nimittäin ensimmäinen eettinen kysymys, johon tutkimuksen tekijän on kyettävä vastaamaan. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 25–28.)

Tutkimuskohteen ja aiheen valintaa ohjasivat oma kiinnostukseni ja suuntautumiseni alalla. Aikaisempiin tutkimuksiin tutustumalla olin saanut sopivaa pohjustusta aiheeseen ja totesin, että aihe on relevantti eikä näistä tutkimusasetelmistä ole juuri tehty vastaavaa tutkimusta. Varsinaisena intressinä tutkimuksen teolle oli alun pitäen vain valmistuminen. Opinnäyteyhteistyön myötä mukaan tulivat myös yhteistyötahon intressit, eli kehittämisideat Pelastusarmeijan miesten asuntolan suhteen. Nämä istuivat kuitenkin tutkimukseeni, niin tutkimusongelmien puolesta kuin eettisesti tarkasteltuna. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 25–28.)

Suuri eettinen kysymys tutkimuksen teossa, joka koskee ihmisiä, on aina kohteena olevien henkilöiden kohtelu. Jo ennen haastattelujen suorittamista minun täytyikin suunnitella menettelytavat huolella, ettei tutkimusjoukkoni anonymiteetti missään vaiheessa vaarannu. Minun täytyi myös vakuuttua siitä, että haastateltavat olivat tietoisia siitä mihin ryhtyivät ja olivat siihen todella suostuvaiset. Tätä varten laadin erillisen Lupa haastatteluun ja materiaalin käyttöön – kaavakkeen (liite 2), jonka jokainen haastateltava allekirjoitti ennen haastatteluja. Raportissa olen pitänyt huolta siitä, että tutkimukseen osallistuneet henkilöt eivät ole siitä tunnistettavissa. Tutkimusjoukosta olen kertonut vain aiheeni kannalta olennaisimmat tiedot. En esimerkiksi ole merkinnyt suoria lainauksia tietyille henkilöille. Haastateltavat ovat täysin anonyymejä, en ole antanut mitään tunnistekoodia jonka perusteella yhdistää lainaukset tietyille henkilöille. Koin koodit riskinä henkilöiden tunnistamiselle raportista, enkä nähnyt sille tutkimuksellista perustetta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 25–28.)

Vielä analyysi- ja pohdintavaiheessakin pitää ottaa huomioon, että tekee oikeutta tutkimuksen kohteena oleville henkilöille, eikä anna näistä väärää kuvaa. Olenkin yrittänyt parhaan taitoni mukaan tuoda esiin vain haastateltavien näkemykset tutkimuskysymyksiin. (Uusitalo 1997, 25–26.) Paitsi kohderyhmälle, täy-

tyy tutkimuksessa tehdä oikeutta myös käytetyille teorialle ja lähdemateriaalille. Tähän olen pyrkinyt merkitsemällä lainaukset huolella. Tärkeimmät käytetyt lähteet olen esitellyt vielä erikseen. Luotettavuuden kannalta myös lähdekritiikki on tässä yhteydessä ollut tärkeää. Olen käyttänyt vain 2000-luvulla julkaistua lähdemateriaalia, lukuun ottamatta metodikirjallisuutta, jossa lähteen iällä ei ole suurta merkitystä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 25–28.)

7.3 Oman toiminnan ja tutkimuksen laadun arviointi

Koko opinnäytetyöprosessin kannalta pidän tärkeänä aiheen ja tutkimusongelmien valintaa. Aiheen relevanssi on tietysti ensimmäinen asia, mutta aihe kannattaa valita ja rajata tällaisessa tilanteessa myös silmällä pitäen lähdemateriaalia. Selvitin siis ensin onko aiheesta saatavilla sopivasti kelvollista lähdemateriaalia. Opinnäytetyöprosessin alkuvaiheessa kulutin paljon aikaa sosiaalipoliittiseen kirjallisuuteen tutustumiseen. Marginalisaatio, hyvinvointivaltion kriisi ja marginalisaatio ovat aiheina mielenkiintoisia, mutta opinnäytetyöni ei lopulta hyötynyt niiden opiskelusta juurikaan.

Käytin tietoisesti runsaasti aikaa myös tutkimusongelmien hiomiseen. Välillä se turhautti ja alkoi tuntua siltä, että sopivien tutkimusongelmien löytäminen olisi mahdotonta. Mutta tiesin myös sen, että tutkimusongelmat ovat tutkimuksen perustus ja niihin ei pysty enää jälkeinpäin puuttua, joten koetin harkita ne loppuun asti. Toisaalta selkeät tutkimusongelmat helpottavat myös sellaisten tutkimuskysymysten muodostamista joilla on mahdollista saada vastauksia jotka puolestaan kattavat tyhjentävästi tutkimusongelmat. Näin tutkimuksesta on myös mahdollista saada selkeä kokonaisuus.

Myös teemahaastattelurungon kysymyksiä mietin pitkään, sillä tiesin, ettei ollut varaa niitäkään perästäpäin lähteä muuttelemaan ja uusimaan haastatteluja. Jos kysymykset haastattelussa eivät ole linjassa tutkimuskysymyksiin, ei hyväkään tutkija voi saada tutkimuksesta enää mitenkään validia. Kiinnitin siis huomiota teemahaastattelurungon aihepiirien ja kysymysten selkeyteen sekä siihen etteivät ne turhaan rajaa teemojen kannalta merkittäviä asioita pois. Määräävä-

nä tekijänä kysymyksiä muodostettaessa oli tietysti tutkimusongelmat joihin oli tärkeää saada vastaus. Teemahaastattelurungon toimivuutta testasin koehaastattelulla ennen varsinaisia haastatteluja ja tein siihen tarvittavat muutokset.

Tutkimusongelmien hiominen ja muiden tärkeiden päätösten tekeminen tutkimuksen alkuvaiheessa vei paitsi paljon aikaa niin myös uskoa tutkimuksen onnistumisesta. En meinannut millään rohjeta tehdä ensimmäistä haastattelua, sillä se tuntui niin lopulliselta. Mitä jos haastattelujen jälkeen huomaisin että tutkimusongelmat ovat huonot tai haastattelussa esittämäni kysymykset vääriä tutkimusongelmien kannalta? Vaikka epäröinkin edelleen tutkimuskysymyksiäni, niin haastatteluista sain positiivisia kokemuksia. Olin varsin tyytyväinen haastateltavien antamaan panokseen. Olin jopa yllättynyt siitä miten kokonaisvaltaisesti suurin osa haastateltavista paneutui kaikkiin esittämiini kysymyksiin. Esimerkiksi jokaisesta haastattelusta löytyi varsin nasevia mietteitä tulosten käsittelyä rikastuttaviin suoriin lainauksiin. Toisaalta välillä haastatteluissa kysymykset veivät niin mukanaan, sekä kysyjää että vastaajaa, että oli vaikeaa pysyä aiheessa. Vastaisuudessa en ainakaan enää kysyisi niin paljon ”ylimääräisiä” kysymyksiä vain rentouttaakseni keskustelua soljuvaksi. Litterointiprosessi vei nimittäin runsaasti aikaa, sillä osa haastatteluista venyi lähes kaksituntisiksi. Varmaankin osin haastattelujen keskustelun omaisuudesta johtuen samaa teemaa käytiin läpi usein haastattelun monessa vaiheessa, joten aineiston käsittely oli työlästä. Huomasin heti alussa myös sen, että kahden haastattelun tekeminen saman päivän aikana oli vaikeaa, sillä minun oli vaikeaa erottaa toinen haastattelu ensimmäisestä ja muistaa mitkä teemat oli vielä käsittelemättä. Tein siis loput haastattelut suosiolla eri päivinä.

Suurin ongelma tutkimuksen teossa on ollut se, etten tahdo pysyä aikataulussa. Kaikki vaiheet ovat vieneet arvioitua enemmän aikaa. Näin jälkeempäin tarkasteltuna voin todeta, että minun olisi kannattanut tiivistää joiltakin osin työskentelyäni. Esimerkiksi haastattelujen litterointi olisi kannattanut aloittaa jo haastattelujen ollessa kesken. Pelkäsin, että jos kuuntelen liikaa ensimmäisten haastateltavien vastauksia, niin ne ohjaisivat seuraavien haastattelujen tekoa. Se olisi kuitenkin ollut pieni murhe siihen nähden, että olen voinut käyttää aineiston analysointiin paljon vähemmän aikaa kuin olisi ollut tarpeen.

Opinnäytetyön tekeminen yksin on ollut sekin erittäin haastavaa. Olisin monesti kaivannut toisen tutkijan näkemyksiä tekemistäni valinnoista, jakamaan työsarjaa ja motivoimaan eteenpäin. Yhdessä sovitusta työskentelyajankohdista on paljon vaikeampi luistaa kuin itsekseen päätetyistä. Yksin tehdessä on toisaalta oppinut itseohjautuvaa työskentelyä joka ainakin minulle on aina ollut haastavampaa kuin ryhmätyöt. Opinnäytetyöprosessin viime metreillä tunnen ylpeyttä siitä, että olen aivan omin päin saanut kasaan tämän raportin, unohtamatta tietenkään koulun taholta saamaani tukea, opetusta ja neuvoja sekä opinnäyteysteistyötahoa.

Omaa ammatillisuuttani ajatellen tämän tutkimuksen teko oli erittäin antoisaa. Tietoni asunnottomuuteen liittyen karttui merkittävästi. Olen kohdannut tutkimuksen merkeissä niin sosiaalialan ammattilaisia kuin asiakaskuntaakin joka on ollut minulle aiemmin vierasta. Erityisen avartavaa oli kuulla asiakastahon näkökulma, sillä aiemmin tästä aihepiiristä saatu tieto on tullut ennen muuta työntekijän näkökulmasta. Hyödyllisiä näkemyksiä kuulin paitsi asunnottomien elämäntilanteesta niin myös esimerkiksi päihdehoitojärjestelmän tilasta Helsingissä. Oli ajankohtaista tutustua myös Pelastusarmeijan Alppikadun asuntolan kehittämishankkeeseen, sillä se on osa suurempaa muutostrendiä joka asunnottomien palvelujärjestelmässä on meneillään. Mielenkiintoista oli nähdä Pelastusarmeijan harjoittamaa sosiaalityötä, sillä se on ollut toimijana minulle vieraampi. Asunnottomien kanssa tapahtuvassa työssä Pelastusarmeija on ollut Suomessa urauurtava ja tärkeä ja siksi ammatillisen asiantuntemuksenkin kannalta merkittävä tutustumiskohde.

LÄHTEET

- Alasuutari, Pertti & Leskinen, Jaakko 1995. Laadullisen tutkimuksen risteys-
asemalla. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.
- ARAN selvitys 3/2009. Asunnottomat 2008. Asumisen- rahoitus- ja kehittämis-
keskus. Viitattu 18.2.2010. <http://www.ara.fi/> > Tilastot > ARAn sel-
vitykset
- Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus i.a. Internetsivusto. Viitattu 18.2.2010.
<http://www.ara.fi/>
- Autti, Lilli & Soppela, Marja-Terttu 2007. Asiakkaan asialla. Mitä asiakkaat ker-
tovat yhteydenotollaan? Selvitys Helsingin sosiaaliasiamiesten toi-
minnasta vuonna 2006.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tam-
pere: Vastapaino.
- Eskola, Jari 2001. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston
analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin
2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtö-
kohtiin ja analyysimenetelmiin. Toimittaneet Juhani Aaltola ja Raine
Valli 2001. Jyväskylä: PS-Kustannus, 133–157.
- Granfelt, Riitta 1992. Asuntolan naisen elämää. Helsingin yliopisto: Sosiaalipoli-
tiikan laitoksen tutkimuksia 1/1992. Helsinki.
- Granfelt, Riitta 1998. Kertomuksia naisten kodittomuudesta. Helsinki: Suomalai-
sen kirjallisuuden seura.
- Granfelt, Riitta 2003. Vankilasta kotiin vai kadulle? Vangit kertovat asunnotto-
muudesta. Suomen ympäristö 613. Ympäristöministeriö.
- Granfelt, Riitta 2007. Tuettua polkua vapauteen: Selvitys Kriminaalihuollon tu-
kisäätiön asumispalveluista ammatillisen tuen näkökulmasta. Kri-
minaalihuollon tukisäätiö. Raportteja 1/2007.
- Heikkilä, Matti & Karjalainen, Jouko 2000. Köyhyys ja hyvinvointivaltion murros.
Helsinki: Gaudeamus.
- Helne, Tuula, Hänninen, Sakari & Karjalainen, Jouko 2004. Seis yhteiskunta –
tahdo sisään! Jyväskylä: Kopijyvä Oy.

- Helsingin kaupungin tietokeskus 2006. Asuminen Helsingissä 1950–2004. Tilastoja 21.
- Helsingin kaupunki 2010. Sosiaalivirasto. 5.1.2010. <http://www.hel.fi/> > Sosiaalivirasto > Palvelut A-Ö > Asunnottomien palvelut.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2004. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Hirvilampi, Tuuli & Laatu, Markku 2008. Toinen vääryyskirja: Lähikuvia sosiaalisista epäkohdista. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.
- Juhila, Kirsi 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.
- Juhila, Kirsi, Forsberg, Hannele & Roivainen Irene 2002. toim. Marginaalit ja sosiaalityö. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kiviniemi, Kari 2001. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Toimittaneet Juhani Aaltola ja Raine Valli 2001. Jyväskylä: PS-Kustannus, 68–84.
- Kopomaa, Timo 2003. Kohti kaupunkisosaalityötä. Helsinki: Palmenia-kustannus.
- Korhonen, Erkki 2002. Asunnottomuus Helsingissä. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2002:4.
- Kärkkäinen, Sirkka-Liisa 1998. Asuntopolitiikka ja asunnottomuus Suomessa. Helsinki: Stakes
- Lehtonen, Leena & Salonen, Jari 2008. Asunnottomuuden monet kasvot. Suomen ympäristö 3/2008. Helsinki: Ympäristöministeriö.
- Murto, Lasse 1978. Asunnottomien alkoholistien elinolosuhteet ja elämäntapa sekä yhteiskunnan toimenpiteet. Alkoholitutkimussäätiön julkaisuja n:o 30. Helsinki.
- Pelastusarmeija. Internetsivusto. Viitattu 10.1.2010. <http://www.pelastusarmeija.fi/>
- Ryöti, Miliza 2005. Asunnottomien asumispalvelujen kehittäminen pääkaupunkiseudulla. Pääkaupunkiseudun asunnottomuuden vähentämisen ohjelman 2002-2005 toteutuminen ja tavoitteet. Helsingin kaupunki.

- Salminen, Matti 2008. Sadan vuoden inhimillisyys. Pelastusarmeija kovaosais-
ten miesten auttajana. Helsinki: Like.
- Salovaara-Karstu, Christa & Muttilainen, Vesa 2004. Asuntohäädöt 2000-luvun
Suomessa. Ulosoton rekisteritietoja ja vuokrasuhteen osapuolten
kokemuksia. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 213/2004. Helsinki.
- Sarajärvi, Anneli & Tuomi, Jouni 2004. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.
Helsinki: Tammi.
- Tainio, Hannele 2007. Päivästä päivään elämistä: Selvitys pääkaupunkiseudun
asunnottomien asumispalvelutarpeista ja muuttuvista asumistar-
peista. <http://www.socca.fi/tyopaperit.htm>
- Tainio, Hannele 2009. Kaupunkiköyhälistö asunnottomuuskierteessä – näkö-
kulmia pääkaupunkiseudun pitkäaikaisasunnottomuuteen. Tampe-
re: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Tutkimuspäiväkirja 2009. Omat muistiinpanot Alppikadun asuntolaan tutustumi-
sen ja tutkimushaastatteluiden havainnoista.
- Törmä, Sinikka & Huotari, Kari 2005. Sateisten teiden kulkijoita. Huono-
osaisimmat ja moniongelmaisimmat päihteiden käyttäjät avuntarvit-
sijoina ja asiakkaina. Sosiaalikehitys Oy. Helsingin Diakonissalai-
tos.
- Untamala, Eero 2009. Pelastusarmeijan Alppikadun asuntolan johtaja Eero Un-
tamalan haastattelu lokakuussa 2009.
- Untamala, Eero 2010. Pelastusarmeijan Alppikadun asuntolan johtaja Eero Un-
tamalan sähköpostiviestivastaus kysymyksiini helmikuussa 2010.
- Uusitalo, Hannu 1997. Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maail-
maan. Helsinki: WSOY

Liite 1

TEEMAHAASTATTELURUNKO

TAUSTATIEDOT

- ikä
- kuinka kauan ollut asunnottomana
- kuinka kauan asunut tässä asuntolassa

HAASTATELTAVAN PÄIVÄN KULKU

- ohjelma
- palvelut joita käyttää
- paikat jossa käy
- mahdolliset rutiinit

AJATUKSET ARJESTA

- löytyykö tarvittavia palveluita
- onko täällä tai asunnottomien joukossa väliinputoajaryhmää, joka ei saa tarvittavia palveluita
- onko paikkoja joissa tuntisi olevansa ”kuin kotonaan”
- viihdytkö asuntolassa, mitkä tekijät siihen vaikuttavat
- mitä haasteita asunnottomuus tuo päivään & mitä ongelmia kohtaat
- kritiikki: mitä sanottavaa, mitä hyvää & mitä huonoa (palveluissa, paikoissa, päiväohjelmasta...)

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- minkälaisia terveisiä lähettäisit asunnottomien palveluja suunnittelevalle
- mitä kaipaisit päivääsi
- mitä pitäisi muuttaa ja miten
- mikä tukisi arjessa / itsenäistä asumista
- remontin suhteen; kehittämisideat toiminnan suhteen, korjausehdotukset puitteiden suhteen

VAPAA SANA

- mitä haluaisit sanoa aiheesta teemojen ympäriltä

Liite 2

LUPA HAASTATTELUUN JA MATERIAALIN KÄYTTÖÖN

- Suostun sosionomi-opiskelija Kaisa Laineen haastateltavaksi hänen opinnäytetyöhönsä.
- Annan hänelle luvan käyttää haastattelussa kerättyjä tietoja tutkimuksessa.
- Haastattelun saa nauhoittaa.
- Olen saanut riittävästi tietoja tutkimuksen sekä haastattelun tavoitteista ja toteuttamistavasta.

Kaisa Laine sitoutuu säilyttämään haastatteluaineiston niin, ettei se joudu muiden käsiin sekä hävittämään haastattelunauhakasetit kun ne on purettu tekstiksi. Haastateltavia käsitellään tutkimuksessa nimettöminä ja siten, ettei heitä voi siitä tunnistaa. Haastattelija on vaitiolovelvollinen.

Osallistuminen tutkimukseen on vapaaehtoista ja haastattelu voidaan keskeyttää haastateltavan pyynnöstä. Haastateltavalla on oikeus lukea antamiensa tietojen pohjalta tehtyjä, omaa asiaansa käsitteleviä tekstejä.

Päiväys

Allekirjoitus